

SOLUS CHRISTUS

JEDINE KRISTUS je našou spásou
– je našou „cestou“ do (večného) života¹

TOTUS CHRISTUS

Pre našu spásu je dôležitý „**CELÝ KRISTUS**“, teda nie iba jeho smrť (obeta),
ale aj, ba predovšetkým, jeho život (jeho učenie a príklad)

M. B. BENJAN

¹ „Ja som *cesta, pravda a život*. Nik neprichádza k Otcovi, ak len nie skrze mňa.“ (J 14,6). Tieto Ježišove slová znamenajú, že Ježiš nám priniesol *Božiu pravdu* – pravdivo (správne) *interpretoval Božie slovo* (opravil jeho falošnú zákonnícku a farizejskú interpretáciu) a oznámil (*sprostredkoval*) nám *Božiu vôľu*. Tým, ako i *svojím príkladom* (poslušnosťou, oddanosťou k Bohu a láskou, službou ľuďom), nám ukázal *cestu k Bohu* (cestu, ktorú človek po svojom páde opustil a nedokázal opäť nájsť). Jedine v návrate k Bohu touto cestou je naša *záchrana – spása, život* (naplnenie *zmyslu tohto života*, ale najmä naplnenie *nádeje večného života*).

Obsah

Ježišov život – jeho služba Bohu a ľuďom.....	4
Ježišova smrť – nie účel, ale tragický dôsledok jeho života (jeho učenia a konania).....	6
„Theologia crucis“ a „cultus crucis“	6
Trpiaci Boh – „nový Boh“?.....	9
„Ježiš zomrel <i>za nás</i> ...“ – „Ježiš zomrel <i>pre nás</i> ...“	14
Dve teológie Novej zmluvy.....	14
Záver.....	16
<i>Príloha 1: Kríž – symbol a fetiš</i>	19
<i>Príloha 2: Malé poznámky k veľkým témam</i>	22
1. <i>téma: Aký Boh je, resp. aký nie je</i>	22
2. <i>téma: Boj so zlom a s hriechom</i>	24
3. <i>téma: Čo s Písmom, s tradíciami a s dogmami?</i>	26

Nielen „solus Christus“, ale aj „totus Christus“.

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie. Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ, napr. *J 3,16; 14,6; 1Tim 2,5 a i.*).

Ak však hovoríme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom a Pánom (a to na základe Božieho vyvolenia, povolania, čiže Božieho pomazania). *Celý Kristus* – to znamená *historický Kristus* (základ nášho poznania charakteru a služby pravého Božieho svedka), *súčasný Kristus* (naš vzor a vodca – hlava Cirkvi) i *eschatologický Kristus* (naša nádej).

To, čo bolo v priebehu času pridané k tomu „*solus*“ (*Christus*), treba odstrániť; ale aj to, čo bolo odstránené z onoho „*totus*“ (*Christus*), treba k nemu opäť pridať! A to aj vtedy, ak by pritom malo ísť o revíziu starých kultov a dogiem.

JEŽIŠOV ŽIVOT – jeho služba Bohu a ľuďom

Ježiš – služobník Boží (ktorého si Boh vyvolil, pomazal, vzkriesil, povýšil a oslávil – urobil ho Pánom¹ a Kristom²):

„*Ajhľa, môj služobník, ktorého som si vyvolil, môj milovaný, ktorého si obľúbila moja duša.*“ (Mt 12,18.)

Pri krste Ježiša „...bolo počuť z neba hlas: *Toto je môj milovaný syn, v ktorom sa mi zaľúbilo*“ (ekum. preklad: „...v ktorom som našiel zaľúbenie“ (Mt 3,17; Mk 1,11; Lk 3,22).³

Ježiš hovorí: „*Syn človeka neprišiel, aby mu slúžili, ale aby slúžil.*“ (Mt 20,28).

„...*Ježiša vzkriesil Boh... pravica Božia ho povýšila a prijal od Otca za sľúbenie o duchu svätom...*“ (Sk 2,32-33).

„*Boh našich otcov vzkriesil Ježiša... Toho Boh povýšil svojou pravicom za vodcu a spasiteľa.*“ (Sk 5,30-31).

„*Boh Abrahámov, Izákov, Jákovov, Boh našich otcov, oslávil svojho služobníka Ježiša...*“ (Sk 3,13).

„...*Pánom aj Kristom učinil Boh Ježiša...*“ (Sk 2,36)

V čom spočívala Ježišova služba Bohu a ľuďom?

Celý Ježišov život bol službou. Jeho služba Bohu sa prejavila a dokázala:

1. V absolútnej poslušnosti voči Bohu a v odolaní pokušeniu: „(Ježiš) *bol na púšti štyridsať dní, a satan ho pokúšal...*“ (Mk 1, 13); (Ježiš odpovedal satanovi na jeho zvädzanie): „*Odíď, satan, lebo je napísané: Pánovi, svojmu Bohu, budeš sa klaňať a len Jemu samému budeš slúžiť.*“ (Mt 4, 10); „...*tým, že sám trpel, keď bol pokúšaný, môže pomáhať pokúšaným.*“ (Žd 2,18); „...*tým, že trpel, naučil sa poslušnosti.*“ (Žd 5,8); „...*bol poslušný do smrti...*“ (Fil 2,8).

¹ Pán (hebr. 'ádón, gr. kyrios) – človek s autoritou a mocou, čiže vyššie postavený (= povýšený): Boh Ježiša *povýšil* (Sk 5,31). Opakom pána je *služobník – otrok* (hebr. 'ebed, gr. dulos).

² Kristus (hebr. masiah, gr. Christos) znamená doslova „pomazaný“ (pomazávaní boli ľudia, keď boli poverovaní zvláštnym poslaním, napr. králi a kňazi).

³ Syn: v gr. origináli je tu použité slovo *pais*, ktoré býva prekladané ako *služobník*; iba neskôr ako *syn*. Pravdaže, na iných miestach NZ býva v súvislosti s Ježišom Kristom používané aj iné gr. slovo znamenajúce syn – 'yiós, a to často v spojení 'yiós tú Theú (Syn Boží); v takomto spojení má obyčajne význam *mesiaš*, t.j. pomazaný (záchranca).

Výrazu „*v ňom sa mi zaľúbilo*“ možno rozumieť aj v zmysle „*jeho som si vyvolil*“; ostatne niektoré preklady majú v týchto textoch slovo „*vyvolil*“, nie „*zaľúbenie*“ (napr. v čes. ekum. pr. je: „...*syn, jehož jsem si vyvolil*“). Ak si Boh niekoho „*zaľúbil*“, znamená to, že si ho „*vyvolil*“. Potvrdzujú to aj slovenské preklady textov Ž 68, 17; Iz 42,1 a Mt 12,18, kde je v origináli použitý ten istý výraz ako vo vyššie citovanej vete.

2. **V stotožnení svojho myslenia a vôle s Božou vôľou:** „*Ja a Otec sme jedno...*“ (J 10, 30); „...*ja som v Otcovi a Otec je vo mne. Slová, ktoré hovorím, nehovorím sám od seba, ale Otec, ktorý zostáva vo mne, koná svoje skutky*“ (J 14,10).
3. **V hlásaní Božieho Slova:** „...*zhromaždilo sa toľko ľudí, že už ani pred dverami nebolo miesta. A on im zvestoval Slovo.*“ (Mk 2,2). „*Keď Ježiš videl zástupy, vystúpil na vrch a keď si sadol, pristúpili k nemu jeho učeníci. Otvoril ústa a učil ich:...*“ (Mt 5,1). Ježiš hovorí (o sebe): „...*koho Boh poslal, ten hovorí reči Božie. Boh mu totiž dáva ducha v plnosti*“ (J 3,34).
4. **Vo zvestovaní dobrej správy (evanjelia) o príchode Božieho kráľovstva a vo volaní ľudí k pokániu** (k *metanoi* = zmene mysle): „...*Ježiš... zvestoval evanjelium Božie a hovoril: Naplnil sa čas a priblížilo sa kráľovstvo Božie; pokánie činite a verte v evanjelium!*“ (Mk 1,14-15).
5. **V novej, správnej interpretácii a napĺňaní Božieho Zákona** (ktorý bol zdeformovaný nesprávnou interpretáciou a praxou zákonníkov a farizejov): Opakovane prehlasuje „*Počuli ste, že bolo povedané..., ale ja vám hovorím:...*“ (Mt 5, 22. 28. 32. 34. 39. 44 atď.); „*Nemyslite si, že som prišiel zrušiť Zákon alebo prorokov; neprišiel som zrušiť, ale naplniť.*“ (Mt 5,17).
6. **V absolútnej vernosti Božej veci, vo vytrvalosti a oddanosti svojmu poslaniu**, a to napriek hrozbe prenasledovania a smrti (ktorá hrozba sa nakoniec aj realizovala potupnou popravou ukrižovaním, čomu predchádzalo ponižovanie a kruté mučenie rímskymi vojakmi).
7. **Ježišova služba ľuďom** nemala iba duchovnú dimenziu (ohlasovanie Božieho kráľovstva, volanie ľudí k Bohu, ukazovanie schodnej, i keď nie ľahkej, cesty k Nemu, vyzývanie k plneniu Božej zmluvy, k dodržiavaniu Božích prikázaní, skutočnému, nie formálnemu), ale jeho služba **spočívala aj v celkom praktickej pomoci ľuďom, ktorí túto pomoc potrebovali:**¹ zastával sa biednych a obviňovaných, zachraňoval ohrozených prírodnými živlami, uzdravoval ťažko chorých (fyzicky i psychicky), dokonca kriesil mŕtvych.
8. **Ale azda najväčší význam** pre tých, ktorí sa k nemu prihlásili – či už vtedy, v čase jeho pôsobenia na zemi alebo neskôr (teda i dnes) – **má jeho príklad v oddanosti Bohu, vo vzťahu k ľuďom, v zbožnosti, v bezhriešnosti a vo vytrvalosti.** Ježiš opakovane vyzýva svojich poslucháčov (učeníkov), *aby ho nasledovali* (Mt 19, 18.28; Lk 9,23; J 8,12; 10,27; 12,26). Tým, že pozýval ľudí, aby ho nasledovali, iste nemyslel, že ho majú iba sprevádzať na jeho misijnej ceste, ale že ho majú napodobňovať, žiť podľa jeho príkladu, ísť za ním po „úzkej ceste“ (Mt 7,13-14), po ceste, ktorou je on sám (J 14,6). Lebo **iba taký život sa páči Bohu, Ježišovmu a nášmu Otcovi, iba taký život nás môže zachrániť, vyslobodiť – priviesť nás k spáse a večnému životu:** „...*do (večného) života vedie tesná brána a úzka cesta...*“ (Mt 7,14); „...*ak zostanete v mojom slove, ste moji učeníci. A poznáte pravdu, a pravda vás vy-*

¹ Pomoc tým, ktorí pomoc potrebujú je podstatou *lásky* – *agapé* (čiže tej lásky, ktorá je požadovaná aj od kresťanov).

slobodí.“ (J 8, 31-32); „Kto počúva moje slovo a verí Tomu, ktorý ma poslal, má večný život...“ (J 5, 24).

JEŽIŠOVA SMRŤ – nie účel, ale tragický dôsledok jeho života (učenia a konania)

Nielen „solus Christus“, ale aj „totus Christus“.

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie.¹ Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ, napr. J 3,16; 14,6; 1Tim 2,5 a i.). Ak však hovorme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom² a Pánom (a to na základe Božieho vyvolenia, povolania, čiže Božieho pomazania). *Celý Kristus* – to znamená *historický Kristus* (základ nášho poznania charakteru a služby pravého Božieho svedka), *súčasný Kristus* (naš vzor a vodca – hlava Cirkvi)³ i *eschatologický Kristus* (naša nádej).

Ježišovu smrť nemožno oddeľovať od jeho života – jeho učenia, konania; ona bola dôsledkom toho čo konal, hlásal, toho, že zostal verný svojmu poslaniu, a to aj pod hrozbou smrti (mimoriadne krutej a potupnej). Napriek tomu sa niektorí teológovia v minulosti i dnes pokúšajú tieto veci oddeliť: vyzdvihujú význam jeho smrti, vedia jeho kríž, ktorý údajne jediný je dôležitý pre našu spásu.

„Theologia crucis“ a „cultus crucis“

Niektorí teológovia ak hovoria o „Ježišovej službe“ myslia tým hlavne jeho smrť (obet'), ostatné jeho dielo zostáva v ich christológii a soterológii v tieni jeho kríža. Ježišov život karikujú tvrdením, že Ježišova smrť bola hlavným zmyslom jeho života, jeho poslaním, zmyslom jeho príchodu.

Aby tieto svoje predstavy zdôvodnili, vymysleli teóriu, ktorá býva niekedy nazývaná „*teológiou kríža*“. Podstatou tejto teórie je myšlienka, ktorá v človeku, veriacom v Boha (takého, akého ho pozná z Písma), vyvoláva zdesenie: to vraj Boh (ktorý je v Písme nazývaný aj *laskou* a ktorý je *milosrdný* často aj k tým, ktorí jeho milosti nie sú hodní) naplánoval smrť svojho syna, a to smrť mimoriadne krutú a potupnú. *Božia spravodlivosť* vraj vyžadovala smrť Ježiša, človeka bezhrišneho, verného, oddaného Bohu do posledného dychu. Smrť vlastného syna vraj bola Božím želaním. O teológii kríža sa hovorí najmä v niektorých cirkvách reformačnej proveniencie, menej často

¹ Ďalšie zásady, ktoré sa stali akýmiisi „sloganmi“ sú: *sola Scriptura* = iba Písmo (je základom našej viery); *sola fide* = iba viera, nie skutky (je rozhodujúca pre našu spásu); *sola gratia* = jedine Božia milosť, nie zásluhy (nás môže zachrániť, spasiť).

² Rozlišujeme: *Ježiš* je meno, *Kristus* (Christos, Masiach) je titul alebo poslanie. Meno odpovedá na otázku „*kto bol?*“, *Kristus* na otázku „*čím (kým) bol?*“ *naš Spasiteľ*. O tom, že Boh Ježiša pomazal, naplnil svojím Duchom, urobil z neho Krista a Pána, bolo písané (a doložené citátni z Písma) vyššie.

³ „...*jeden je váš vodca, Kristus.*“ (Mt 23,10; podobne Sk 5,31); „...*Kristus je hlavou Cirkvi.*“ (Ef 5,23).

v cirkvách (západného i východného ritu), ktoré reformáciou neprešli; no lepšie to tam nie je, naopak – to, čo konajú vo svojej liturgickej i mimoliturgickej praxi možno označiť ako „**kult kríža**“: kríže a krížiky (drevené, kovové, kamenné, porcelánové a iné) sú uctievané presne tak ako pohanské fetiše, modly: ľudia po vzore svojich „kňazov“ (a tí po vzore pohanov) sa im klaňajú, bozkávajú ich, padajú pred nimi na kolena, prežehnávajú sa nimi, žehnajú, preklínajú i zaklínajú nimi.

(Viac o kríži ako symbole kresťanstva, ale i o niektorých iných symboloch, pozri v prílohe na konci tejto publikácie „Križ – symbol a fetiš.“).

Teológia kríža i kult kríža sa postupne vyvinuli z teórií, ktoré začali vznikať už v prvom storočí (zakladali sa najmä na niektorých vyjadreniach a výrazoch, ktoré použil Pavel vo svojich listoch), a rozvíjali sa hlavne v 3. a 4. storočí (ale aj neskôr) pod vplyvom pohanov, ktorí v tom čase (najmä po milánskom edikte) vo veľkom množstve prichádzali do cirkvi a získavali tu dominantné postavenie (prevahu nad kresťanmi hebrejského pôvodu).

Je pravda, že niektoré vety v Písme (najmä v listoch ap. Pavla) akoby im dávali za pravdu: možno tam nájsť výrazy „obet“, „vykúpenie“, „zaplatenie“ v súvislosti s Ježišom a s našou spásou. Ale tieto vety treba vykladať v súvislosti s inými jednoznačnými biblickými textami, predovšetkým so slovami samotného Ježiša.

Terajšiu podobu nadobudli teórie v stredoveku, kedy scholastika prispela k ich „vylepšeniu“ novými špekuláciami (Anselm a i.).

Na čom sa tieto teórie zakladajú?

A. Na prastarých (zväčša ešte pohanských alebo ranohebrejských) predstavách o význame kultickej „*zástupnej (substitučnej) obete*“ (ktorá v čase, keď žil a zomrel Ježiš Nazaretský, nemala už ani v náboženskom učení a praxi židovského národa svoju pôvodnú, krvavú podobu, ani význam akejsi transakcie, výmenného obchodu medzi ľuďmi a Bohom). Snaha vysvetľovať golgotskú udalosť analógiou so starozákonnými (či dokonca pohanskými) obeťami je z teologického i logického hľadiska absolútne nesprávna z niekoľkých dôvodov:

1. Prax zábitných obetí bol v čase, keď žil Ježiš, zväčša minulosťou. Židia už dávno stále viac a viac pociťovali potrebu „duchovných“ (nie krvavých) obetí. Bolo to v zhode s Božím slovom. Uvediem aspoň pár starozmluvných textov:¹

„(Bože,) zábitok a obetný dar nemáš rád... obeť za hriech nežiadaš.“ (Ž 40,7); „Obetuj Bohu vďaka a plň svoje sľuby voči Najvyššiemu.“ Boh ústami svojich „hovorcov“ (prorokov, žalmistov) odmieta prax „zábitných“ obetí, „mäsa a krv obetných zvierat“ (o obetiach ľudí nemôže byť ani reč, tie boli od samého začiatku Jahvem – Bohom Izraela prísne zakázané; jedným zo znakov odvrátenia sa od pravého Boha k pohanským bohom a modlám bolo práve obetovanie ľudí – Ž 106,33-38): „Či azda jedávam mäso z býkov a pijem krv kozlov? Vzývaj ma v deň súženia, vytrhnem ťa, a ty ma budeš oslavovať.“ (Ž 50, 13-15; podobne: Mi 6,6-8).

2. Pri starozákonných obetiach bol dôležitý úmysel (motív) obetujúcich („obetníkov“): *ľudia si boli vedomí svojho hriechu a ponúkali na uzmiernenie svoju obeť* (napr. baránka bez chyby). V prípade smrti Ježiša je to úplne inak: tí, ktorí Ježiša odsudzujú na smrť

¹ Viac o obetiach všeobecne, a o obeti Ježiša Krista zvlášť, nájdete v mojich knihách („Kamienky z mozaiky ANTROPOLÓGIE...“, „Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov“ alebo „Fakty a úvahy O VIERE KRESŤANOV...“ Informácie o knihách pozrite na: www.knihy-benjan.sk).

(„obetujú“ ho), nepovažujú Ježiša za „obetného baránka bez chyby“, ale za toho, kto stojí proti Bohu a ľudu (kto sa protiví božskému i ľudskému poriadku). Obet' takého človeka z ich hľadiska by nemohla mať žiadnu moc. Od ukrižovaného nikto z aktérov spásu nečakal.

3. Pri starozákonných obetiach *hodnota obete nezáležala iba v samotnej obeti (jej kvalite), ale najmä v obetníkoch* (v tých, čo obet' prinášali i v tých, čo ju uskutočňovali): „*Obet' bezbožných je ohavnosťou Hospodinu (Pr 15,8)*. A „obetníkmi“ v prípade Ježišovej smrti boli židovský sanhedrin, rímsky prokurátor Pilát a tí, čo ho pribili na kríž. Ale títo sú v Písme vyličení (správne) v negatívnom zmysle (v podstate ako „bezbožníci“); to by ale znamenalo, že obet' nimi prinesená, by bola Bohu „ohavnosťou“ (ak by sme aj nepoužili také tvrdé, hoci biblické slovo, museli by sme prinajmenšom uznať, že Boh by obet' z rúk takýchto ľudí neprijal).

B. Niektorí teológovia vychádzajú z „právnickej“ predstavy o tzv. „satisfakcii“, ktorú Boh údajne vyžadoval od človeka, pretože vraj (aspoň podľa predstáv stredovekých právnikov a teológov)¹ „bez satisfakcie nemôže byť odpustenia“. Akoby vtedajší (a niektorí súčasní) teológovia „pozabudli“, že Boh je milosrdný, že preukazuje milosť (a milosť je darom, ktorý nevyžaduje „proti-hodnotu“ ani „satisfakciu“). Navyše: keďže satisfakcia je právny pojem a má retrospektívny resp. retroaktívny charakter, nemôže byť „začiatkom nového života“, zatiaľ čo prijatie Ježišovho učenia a jeho nasledovanie takýmto začiatkom nového života je (to potvrdzujú nielen mnohé texty NZ, ale aj dvojtisícročná skúsenosť kresťanov). Možno to povedať aj takto: satisfakčná teória by mohla ako tak vysvetliť ospravedlnenie, ale nie posvätenie. Pravdaže, tomu môžu zástanci tejto teórie čeliť námietkou: „Skrze Krista sme ospravedlnení, skrze Ducha posvätení“. Ale na túto námietku existuje odpoveď: „Účastníkmi novej zmluvy“ nás robí Ježiš Kristus (*Lk 22,20 a i.*); aj ap. Pavel opakovane tvrdí, že je to Ježiš Kristus, kto z nás robí nových (inými slovami „posvätených“) ľudí: „... *ak je niekto v Kristu, je nové stvorenie.*“ (*2Kor 5,17*).

Niektorí súčasní teológovia si obe spomínané predstavy (substitučnú i satisfakčnú) tak pomiešali, že keď hovoria o „zástupnej obeti, ktorou Ježiš zaplatil Bohu za naše hriechy a ospravedlnil nás“, ani sami vlastne nevedia, čo tým presne myslia – „substitučnú“, či „satisfakciu“.

Boh je milosrdný a spravodlivý. Podmieňovať Jeho milosrdenstvo „zástupnosťou“,² resp. „spravodlivosťou“, ktorá popiera samotný princíp spravodlivosti je neslýchané. Veď akáže je to spravodlivosť, ktorá trestá verného, nevinného, bezhriешného, a nechá nepotrestaných hriешných, vinných, tých, ktorí spôsobili smrť nevinného (sú teda hriешní nielen v tom zmysle, že neprijali Božieho posla, ale sú najviac vrahmi, pretože tohto posla zabili).

Celým Písmom sa predsa ako červená niť tiahne myšlienka spravodlivosti, viny a trestu, pričom je opakovane vysvetľované *v čom spočíva Boží spravodlivý súd*: v odsúdení a potrestaní hriешníkov, teda tých, čo Boha zradili a od-

¹ Táto teória vznikla v 11. storočí a jej autorom je arcibiskup Anselm (viac o ňom a jeho teórii v knihách uvedených v predchádzajúcej poznámke pod čiarou).

² Ak už máme hovoriť v súvislosti s Ježišom o „zástupnosti“, potom Ježiš nás zastúpil tak, že splnil úlohu najposlušnejšieho Božieho syna a najvernejšieho Božieho svedka. My všetci (tak ako náš praotec – „prvý Adam“) sme zlyhali, Ježiš („posledný Adam“ – *1Kor 15,45*) nie.

mietli plniť Zmluvu, a v oslobodení a povýšení tých, ktorí zostali verní, poslušní, bohabojní. Prečo by Boh, ktorý je stále ten istý, naraz porušil túto svoju zásadu, a to práve pri svojom vernom a milovanom synovi?

Teda neskoršie interpretácie Ježišovej smrti (či už na základe substitučnej alebo satisfakčnej teórie) prinášajú do celého Ježišovho príbehu nesprávne, neprijateľné ponímanie Boha a jeho pôsobenia v dejinách. Že je tomu tak, potvrdzuje napokon aj skutočnosť, že Boh Ježiša vzkriesil, čím ho nielen rehabilitoval (potvrdil, že láska k ľuďom a vernosť k Bohu, ktorú Ježiš do posledného dychu prejavoval svojimi slovami i činmi, je v súlade s Božou vôľou), ale súčasne tým Boh ukázal, že nie smrť, ale život je v súlade s Jeho vôľou. Inými slovami: vzkriesenie je potvrdením, že tým, čo bolo (a je) Božím úmyslom („plánom“) a čo má rozhodujúcu moc a posledné slovo, nie je smrť, ale život a Božia milosť.

Trpiaci Boh – „nový Boh“?

Výraz „trpiaci Boh“ sa často vyskytuje v prácach niektorých teológov (mám na mysli rôzne „theopaschické“ alebo „patripassionistické“ teórie), a to práve v súvislosti s ukrižovaním Ježiša. Myslí sa však pritom väčšinou nie na utrpenie samotného Ježiša (ktoré bolo mimoriadne veľké), ale – ako to už vyplýva z latinského názvu – na utrpenie Ježišovho a nášho nebeského Otca, Boha. (lat. *pater* = otec, *passio* = utrpenie).

Náš Boh, taký akého Ho poznáme z Písma (kde sa nám opakovane „predstavil“ prostredníctvom prorokov a iných svojich „hovorcov“ – pisateľov Biblie), je silný, večný, nesmrteľný a nepremenný. Ale autori zmienených teórií (aby urobili udržateľnými staré dogmy, najmä trinitársku a „staurosársku“) vytvorili akéhosi nového Boha, slabého (trpí rukami svojich stvorení) a smrteľného.¹

Okrem toho ak by sme akceptovali trinitárnu dogmu, museli by sme chápať Boha súčasne ako obeť, ako popravcu (toho, kto spôsobil smrť) i prebúdzача k životu; ako trpiaceho, a súčasne ako pôvodcu tohto utrpenia; ako Boha a súčasne Bohom opusteného. A toto všetko v rámci jednej jedinej teórie (špekulácie). Skrátka „stauroteológia“ (resp. staurocentrizmus) je v rozpore nielen s paradigmatou Božieho konania, ako ju poznáme z Písma i dejín, ale aj s najelementárnejšou logikou.²

O „trpiacom Bohu“ by azda ešte bolo možné hovoriť v tom zmysle, že Boh trpí preto, lebo trpí Jeho verný svedok. To sa však zrejme týka všetkých Božích svedkov, nie iba Ježiša (hoci on bol iste svedkom najvernejším, naj-

¹ Týmto teológom by som ešte rád adresoval otázku: Kde bol Duch in actu mortis (popríklad: čo bolo na tej smrti duchovného)?

² Už akoby som počul námietku: „Je to Božie tajomstvo“. Táto veta je akýmsi „zaklínadlom“, ktorým niektorí teológovia riešia všetky problémy, do ktorých sa dostanú pri svojich špekuláciách, najmä tým „vysvetľujú“ inkompatibilitu svojich myšlienkových konštrukcií s Božím slovom a so zdravým rozumom (logikou). Boh naozaj môže mať (a má) „tajomstvá“ (inak: pozná veci, ktoré, človek nikdy nebude poznať), ale pokiaľ ide o Jeho požiadavky na nás, teda opis našej cesty k spásu, je Božie slovo veľmi jasné, jednoznačné (bez „tajomstiev“).

oddanejším). Nemôžeme však o „Božom utrpení“ hovoriť v tom zmysle, že si ho Boh sám sebe spôsobuje (v zmysle akéhosi flagelantského samotrýznenia) tým, že sám posielal na smrť svojho najvernejšieho svedka, milovaného syna (inými slovami, že Boh trpí preto, lebo sa dopustil „synovraždy“).¹

Aby sme nemuseli dôjsť k takémuto absurdnému záveru, musíme chápať popravu Ježiša inak. Ježišovej smrti môžeme porozumieť len vtedy, keď pripustíme, že Boh sa identifikoval (stotožnil) s Ježišom inak ako onticky,² a preto Boh nezomrel s ním ani v ňom (no potom o veľkopiatočnej udalosti nemôžeme viac hovoriť ako o *smrti Boha*).

O „*utrpení Boha*“ by sme však mohli tiež hovoriť v súvislosti s *Jeho sklamaním* sa v tých, ktorí (napriek Jeho priazni a pomoci) od Neho odpadli. So „*sklamaním* sa Boha“ v ľud'och sa v Písme stretávame opakovane (dokonca v Biblii nájdeme vetu: „*Hospodin olutoval, že učinil človeka na zemi.*“ – *IM 6,6*).

Ak však hovoríme o sklamaní sa Boha, potom sa nám nutne musí vynoriť otázka: „**vie Boh vždy vopred, ako sa čo bude diať?**“ Mnohí ľudia (vrátane niektorých teológov) na túto otázku odpovedia kladne. Podľa ich názoru všetko na svete sa deje s súlade s Božou vôľou, všetko On riadi, všetkého je scenáristom i režisérom,³ teda musí presne (do najmenších podrobností) vedieť ako sa čo bude v budúcnosti odohrávať.⁴ Fatalizmus (vera v neodvratný osud) je typickým znakom niektorých pohanských predstáv, s kresťanstvom nemá nič spoločné. Boh, ktorého my poznáme z Písma, nie je „osudom“, ani veštom.⁵ V Biblii sa napríklad opakovane stretávame (ako už bolo povedané) so „*sklamaním* sa Boha“, a sú tam tiež opísané mnohé udalosti, ktoré sa napokon uskutočnili inak, ako boli „pôvodne plánované“; a to sa často stalo *vd'aka „zásahu ľudí“*, ktorí o to Boha prosili v modlitbe. Tí, čo poznajú Písmo, vedia o čom hovorím, preto tu azda nemusím uvádzať príslušné biblické citáty. Iba poznamenám, že ak by sa všetko odohrávalo podľa Bohom vopred daného plánu (scenáru), potom by boli zbytočné *aj naše modlitby*, prosby adresované Bohu. Našťastie nie je tomu tak. Boh dal človeku slobodnú vôľu. Tú môže využiť i zneužiť. Preto nie vždy všetko dopadne tak, ako by si Boh želal. To však neznamená, že konanie ľudí Boh neovplyvňuje: veď on dal ľud'om Písmo, Zmluvu, akýsi návod, ako majú konať, a okrem toho robí na nich aj určitý „duchovný tlak“ pôsobením svojho Ducha (niekto to môže nazvať svedomím), aby si pri svojom rozhodovaní zvolili správnu alternatívu. Napriek tomu sa

¹ Myšlienka, že „Boh poslal svojho vlastného syna na smrť“ veľmi vyhovuje nepriateľom kresťanstva z radov „bojovných ateistov“ (antiteistov), ale i niektorým pohanom žijúcim medzi nami. Napr. isté feministické hnutie rado hovorí o Bohu ako o „patriarchálnom despotovi“ (i preto sa na jeho miesto snaží dosadiť „láskavejšiu“ bohyňu – matku).

² Existuje totiž aj iná identifikácia (stotožnenie) ako *ontická* (t.j. súvisiaca s bytím, podstatou), napr. identifikácia *pasesýna* (súvisiaca s vlastnením), alebo taká, ktorá spočíva v *súladnom pôsobení vôle*.

³ Pravdaže, pre takýchto ľudí ani Ježišovo ukrižovanie nemôže byť ničím iným ako udalosťou unaplánovanou a zrežirovanou Bohom.

⁴ Iní síce pripúšťajú, že nie všetko sa deje podľa Božej vôle (lebo potom by museli Boha obviňovať aj zo všetkého zla, ktoré sa vo svete deje), tvrdia však, že Boh aj keď nie je všetkého pôvodcom, predsa len všetko (doslova všetko, aj tú najmenšiu udalosť) predvída, či presnejšie vopred pozná jej priebeh.

⁵ Nezamieňajme si predvídanie a vševedúcnosť s takýmto „detailným veštením“, ani usmerňovanie s priamym riadením každej dielčej akcie („každého kroku“).

však človek často rozhodne zle.¹ A Boh nezasahuje, aspoň dotiaľ nie, pokiaľ nie je – mohli by sme povedať – ohrozený „Jeho strategický plán“. Ak však ľudské konanie dosiahne istú kritickú mieru zla, Boh vždy zasiahne. Spomeňte si na niektoré biblické príbehy (potopa, Sodoma a Gomora a i.),² ale aj „nebiblické“ historické udalosti, opísané v učebniciach dejepisu. Či nie je v histórii dost príkladov, keď nejaké ľudské spoločenstvo (ríša, národ, cirkev a pod.) prekvitalo, rástlo, bolo „veľmi perspektívne“, ale časom, keď sa spreneverilo svojim pôvodným ideám, poslaniu, keď sa začalo v ňom hromadiť zlo, došlo zrazu (veľmi často úplne „nečakane“) k jeho pádu, zániku; čo bez „zázraku“ – aktívneho zásahu Boha – často nemožno vysvetliť. Tieto „Božie korektúry“ priebehu ľudských dejín (ktoré sú inak do veľkej miery určované slobodným – niekedy správnym, inokedy nesprávnym – rozhodovaním a konaním ľudí),³ môžeme pozorovať v dávnej i nedávnej minulosti, áno i v súčasnosti. Na otázku položenú na začiatku tohto odseku by teda bolo možné odpovedať: „**Boh vždy nemusí vedieť ako sa čo bude diať**“ (lebo to závisí do značnej miery od konania ľudí, ktorí sa nie vždy rozhodujú v súlade s Jeho vôľou), **ale vie presne ako to napokon dopadne**, lebo ak by sa priebeh udalostí vyvíjal zle, vždy aktívne zasiahne (niekedy jemne, inokedy drasticky) – „skoriguje priebeh dejín“ tak, aby nebol zmarený konečný cieľ, Boží zámer s Jeho stvorenstvom.

Vráťme sa však k teórii, podľa ktorej Boh naplánoval obnovenie vzťahu s hriešnym ľudstvom prostredníctvom smrti svojho syna.

Tým, ktorí tvrdia, že Boh poslal svojho syna iba za tým účelom, aby zomrel rukami hriešnikov, by som chcel poradiť, aby si prečítali pozorne evanjeliá; nájdu tam texty, ktoré (ak domyslia ich zmysel a dôsledky) im jednoznačne dokážu, že ich predstavy sú nezmyselné. Spomeniem aspoň dva príklady:

1. Všetky štyri evanjeliá opisujú pašiové udalosti tak, že Ježišovo odsúdenie a poprava sú v nich interpretované ako justičná vražda, ako zločin.⁴ Je absurdné a rúhačské tvrdiť, že komplicom týchto zločincov bol samotný Boh;

¹ Sloboda človeka spočíva v tom, že môže voliť medzi alternatívami, z ktorých niektoré sú zlé, a človek (pretože po svojom páde je zlý) často volí zlú alternatívu. Boh však (pretože je dobrý) volí vždy dobrú alternatívu; napriek tomu je Jeho konanie slobodné.

² Boží zásah nemusí mať iba charakter trestu; veď sem patrí napr. aj vyvedenie izraelského národa z egyptského otroctva a iné podobné (záchranné) udalosti, pri ktorých bolo Božie aktívne konanie nespochybniteľné.

³ Udalosti preto často prebiehajú „akoby Boha nebolo“; niekedy sa preto hovorí o „Bohu v skrytosti“ alebo o „skrytom Bohu“ (deus absconditus).

⁴ Ale jednotliví aktéri (od Judáša cez sanhedrin, Piláta až po rímskych vojakov) nie sú hodnotení rovnako prísne. Pozoruhodná je akási zhovievavosť voči Pilátovi, hoci to bol on, kto jediný bol kompetentný vydať rozkaz mučiť a popraviť Ježiša (J 19,10); a tým, že tento rozkaz vydal, stal sa plne zodpovedným za jeho smrť. Ospravedlňovať ho tým, že na neho naliehali židovskí vodcovia a ľud, je nepresvedčivé; veď je známe aký bol arogantný, najmä vo vzťahu k nim opovrhovaným a nenávideným Židom. Je teda krajne nepravdepodobné, žeby dal niečo na ich želanie. Pravdaže, mohol prihliadať na ich mienku, ale iba v tom zmysle, že nepriateľský postoj Židov voči Ježišovi mu bol istou zárukou, že popravou tohto „rebela“ (tým Ježiš pre Piláta bol) trochu zmierni veľké politické napätie v ním spravovanej provincii Judei.

Človek sa nemôže ubrániť dojmu, že pisatelia evanjelií sú k Pilátovi zhovievaví iba preto, lebo sa domnievali, že takto zmiernia represie Rimanov, ktoré kruto postihovali kresťanov i Židov (Rimania spočiatku medzi nimi nerobili rozdiel). Pomerne priaznivé vykreslenie hlavného predstaviteľa rímskej moci a zvalenie viny výhradne na Židov malo asi presmerovať represie Rimanov od kresťanov na Židov. História však ukazuje, že sa to nepodarilo (aspoň v prvých troch storočiach nie): kresťania boli naďalej kruto prenasledovaní.

ba ešte horšie: že On nielen asistoval pri tomto zločine, ale ho údajne naplánoval, bol „autorom scenára“ tejto tragickej udalosti, ktorá zostáva zločinom nezávisle na tom, aký zmysel sa jej neskôr pripíše; lebo jezuitské heslo „účel svätí prostriedky“ neplatí, aspoň vo svetle Božieho slova nie.

2. Ježišovo podobenstvo „*o zlých vinohradníkoch*“ (Mt 21,33-41; Mk 12,1-9; Lk 20,9-6). Medzi teológmi je všeobecná zhoda v tom, že v tomto podobenstve majiteľ vinice predstavuje (je obrazom) Boha, jeho syn je obrazom Božieho syna Ježiša, poslovia sú proroci, a nájomníci vinice, ktorí porušili (nájomnú) zmluvu, to je izraelský národ (alebo ľudstvo ako také). Pozrime sa ako konajú (a zmyšľajú) jednotliví aktéri tohto príbehu, ale najmä čo zamýšľal majiteľ vinice (čo chcel dosiahnuť, keď k nájomníkom posielal poslov a nakoniec svojho syna).

Parafráza Ježišovho podobenstva: Vinicu, vysadenú a vybavenú všetkým potrebným, prenajal jej majiteľ vinohradníkom. Nájomníci po čase prestali plniť svoje záväzky, vyplývajúce z nájomnej zmluvy. Majiteľ ich na to opakovane upozorňoval prostredníctvom poslov, svojich sluhov. Nájomníci však niektorých poslov zbili, iných dokonca zabili. (Teológovia sú zajedno v tom, že tu ide o pripomenutie toho, ako pochodili mnohí proroci, upozorňujúci na nutnosť plnenia Božej zmluvy). Keďže doterajšie pokusy o nápravu boli neúspešné, rozhodol sa majiteľ vinice poslať za nájomníkmi svojho vlastného syna. (Aj tu sú teológovia zajedno, že podobenstvo vlastne obrazne hovorí o vyslaní Božieho Syna, Ježiša Krista). Prečo poslal majiteľ svojho syna? Azda preto, lebo vedel, že ho nájomníci zabijú (alebo si to dokonca želal)? Nie. V evanjeliu môžeme doslova čítať: „(Poslal k nim svojho milovaného syna) *pretože si povedal: Iste budú mať rešpekt pred mojím synom!*“ Cieľom majiteľa teda nebolo vydať svojho syna na smrť, ale použiť jeho autoritu na to, aby priviedol nájomníkov opäť k plneniu zmluvy.

Ale „zlí vinohradníci“ (nájomníci) zabili aj majiteľovho syna (podobne ako predchádzajúcich poslov).

A čo urobí majiteľ? Prijme azda smrť svojho milovaného syna ako náhradu za dlh nájomníkov, alebo ako akúsi „satisfakciu“ za ich doterajšie zlovoľné konanie? Bolo by to absurdné. Text evanjelia nás nenecháva na pochybách o tom ako sa majiteľ vinice (Boh) zachová: „*Príde, zahubí vinohradníkov a vinicu dá iným*“ (tým, ktorí si budú plniť svoje zmluvné záväzky – môžeme dodať; nielen logicky, ale aj plne v duchu posolstva tohto Ježišovho podobenstva).

Poučenie z Ježišovho podobenstva: pravou, hlavnou úlohou Mesiáša bolo *obnoviť vzťah medzi Bohom a hriešnym ľudom* (medzi „majiteľom a nájomníkmi vinice“), čiže *priviesť ľud zmluvy opäť k plneniu Zmluvy, a tým ho zachrániť (spasiť)* pred dôsledkami jeho konania (pred hnevom „pána vinice“), a nie zomrieť rukami bezbožníkov („zlých nájomníkov vinice“).

Čo teda s Ježišovou smrťou? Ako ju chápať? Ako jeho hlavné (či dokonca jediné) poslanie? Ako súčasť (pre naše spasenie nevyhnutnú) jeho poslania, jeho diela? Celkom iste nie. Ježišova smrť totiž nebola Ježišovým dielom ani

zámerom. Odhodlal sa ju síce podstúpiť (aby nezradil svoje poslanie), ale nepovažoval ju za hlavnú súčasť svojho poslania. Potvrďuje to aj fakt, že krátko pred svojím zatknutím prosí Boha: „*Otče môj, ak je možné, nech ma minie tento kalich.*“ (Mt 26,39; podobne Mk 14,36 a Lk 22,42). Ako by mohol prosiť Boha, aby ho nestihla smrť, ak by vedel (a podľa trinitárskej teórie, ako Boh, to musel vedieť), že práve smrť je jeho hlavným (či dokonca jediným) poslaním.¹ A ako by mohol na kríži volať „*Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil*“ (Mk 15,34), ak by bol vedel, že práve na ten kríž ho priviedol Boží plán spásy ľudstva, že „kríž je jeho poslaním, ktorým ho poveril sám Boh“? A vedieť by to musel, veď Ježiš poznal Božiu vôľu – bol s ním „jedno“ (to znamená, že obidvaja boli zajedno aj pokiaľ ide o poslanie, úlohu Ježiša Krista, a samozrejme, aj v otázke spôsobu realizácie tejto úlohy).

Ježišova smrť nebola Ježišovým dielom (bola dielom jeho nepriateľov), treba ju teda od jeho diela oddeliť. Bola (nechceným) dôsledkom, nie (chcenou) súčasťou jeho diela.² No napriek tomu má Ježišova smrť pre nás veľký význam: nie však ako „zaplatenie“ za naše hriechy, ale ako *príklad* (pre Ježišových nasledovníkov) – *príklad vernosti Bohu a oddanosti svojmu poslaniu*: Ježiš napriek hrozbe najstrašnejšej smrti, akú si možno predstaviť, neodstúpil od toho, čo učil, nevzdal sa toho, čo konal, nezradil Boha, ktorého vôľu plnil (a splnil), ani ľudí, ktorým celým svojím životom slúžil.

Opakujem: smrť nebola súčasťou Ježišovho diela, ale

– bola pomstou („trestom“) jeho nepriateľov za to čo učil a konal,

– bola dôkazom Ježišovej vernosti a oddanosti Bohu a svojmu poslaniu medzi ľuďmi. Inými slovami: bola dôkazom jeho dokonalého a trvalého spojenia s Bohom kvôli ľuďom a s ľuďmi kvôli Bohu. Čo ostatne potvrdil samotný Boh, a to tým, že Ježiša vzkriesil z mŕtvych. Čiže vzkriesenie Ježiša bolo okrem iného dôkazom, že nie náboženský vodcovia Izraela, ale Ježiš mal pravdu (bol v práve). Že to takto bolo chápané už v apoštolskej dobe, svedčia slová apoštola Petra: „...*Ježiša Krista Nazaretského, ktorého ste vy ukrižovali, Boh vzkriesil z mŕtvych.*“ (Sk 10,4; podobne Sk 2,22-24; 3,15).

„Ježiš zomrel za nás...“ – „Ježiš zomrel pre nás...“

V Písme sa opakovane stretávame s týmto konštatovaním. Zdá sa, že to potvrdzuje odôvodnenosť vyššie uvedených teórií o „zástupnej (kultickej) obeti“

¹ Okrem toho, čo aká hrozná bola Ježišova smrť, ak by bol poznal údajný Boží plán (a ako by ho nepoznal, ak bol údajne „druhou osobou Boha“?), totiž, že tretí deň bude vzkriesený, potom (vzhľadom na túto perspektívu) by bola jeho smrť oveľa menej strašná ako napr. smrť iných ukrižovaných (a tých boli „vďaká“ krutosti a arogancii rímskych „svetovládco“ desaťtisíce).

² Ježišova smrť dokazuje, že Ježiš na seba vzal dôsledky činnosti, pre ktorú sa rozhodol. Tou činnosťou bolo hlavne hlásanie evanjelia – zvesti o Božom kráľovstve i celý jeho život; on sám totiž žil životom, aký sa vyžaduje od „občana“ Božieho kráľovstva. Čiže žil takým spôsobom života, ktorý bol pôvodne určený Bohom človeku – Božiemu obrazu, ktorý však človek neskôr, po svojom páde, zanechal, a nebol schopný obnoviť. Preto Pavel nazýva Ježiša „posledným Adamom“, ktorý na rozdiel od „prvého Adama“ (a jeho potomkov), nepodľahol pokušeniu, zostal verný Bohu, nesklamal.

alebo o „satisfakcii“. Ale nemusí tomu tak byť. Grécke predložky (poprípade predpony) *hyper*, *dia* a *peri*, ktoré bývajú použité v tejto súvislosti, majú viac významov; možno ich prekladať (podobne ako napr. nemecké *für*) našimi predložkami *za* i **pre** (ostatné významy, napr. *nad*, *cez*, *okolo* nás v tejto súvislosti nemusia zaujímať).

Čo znamená „Ježiš zomrel *pre* nás“? Možno to chápať v dvoch významoch:

1. *pre* nás – v zmysle „*našou vinou*“: Ježišova smrť bol dôsledkom hriechneho konania ľudí, ktorí ho odmietli, neprijali a nakoniec odsúdili a zabilí – zomrel *pre* ľudskú (teda i našu) hriechnu povahu, tendenciu konať zle (čiže *pre* nás „dedičný hriech“). Jeho smrť nebola naplánovaná Bohom, ani samotným Ježišom; naopak **Ježišova smrť bola proti vôli Boha – čoho dôkazom je, že ho vzkriesil** (Boh vzkriesením rehabilitoval Ježiša, potvrdil, že on mal pravdu, nie tí, čo ho odsúdili, „obetovali“)..

2. *pre* nás – v zmysle „*v náš prospech*“ (pre naše dobro): Nielen nám ukázal (svojím učením) po akej ceste máme kráčať, ale nám dal (svojím vytrvaním na tejto ceste aj za cenu obetovania vlastného života) *príklad*, ako máme byť oddaní Bohu a Jeho veci. Toto je rozhodujúca vec (rozhoduje totiž o našom živote), ktorú urobil Ježiš *pre* nás.

V niektorých textoch nájdeme: Ježiš *dal* (vydal) *svoj život* (*za*, *pre* nás)... Netreba to nutne chápať v zmysle *zomrel*; veď *dať* (vydať) *život* predsa znamená aj „obetovať sa“ v zmysle „*byť tu (žiť) pre iných*“.

Dve „teológie“ Novej zmluvy: „teológia Ježiša Krista“ a „teológia o Ježišovi Kristu (christológia)“.

Ježiš Kristus bol predovšetkým zvestovateľom evanjelia o príchode Božieho kráľovstva a interpretom Božieho Zákona. Obsah jeho zvesti by sme mohli (i keď nie veľmi priliehavo) nazvať „*teológiou Ježiša Krista*“. Čo bolo obsahom tejto „teológie“? Ježiš volal ľudí k Bohu, učil ich správne mu vz'ahu k Bohu i k ľuďom, učil ich vyššej spravodlivosti; nikdy nezvestoval seba, vždy iba Boha, svojho Otca, na Neho sa odvolával, v Jeho mene hovoril a konal.

Neskôr (počínajúc apoštolom Pavlom) však vzniká „*teológia o Ježišovi Kristu*“ (christológia). Tá je iná ako „Kristova teológia“; má úplne odlišné priority. Ide v nej predovšetkým o „zvestovanie Krista“, a veci, na ktoré kládol akcent Ježiš sú v pozadí. Hlavným mottom Pavlovej christológie je zmierenie človeka s Bohom prostredníctvom Krista, pričom je často vyzdvihovaná Ježišova smrť. Niekedy máme dojem, akoby Pavla vôbec nezaujímal Ježišov život, jeho učenie, ale iba jeho smrť a vzkriesenie.

Ak však hovoríme o „dvoch teológiách Novej zmluvy“ – Kristovej a Pavlovej –, potom pre uvažujúceho človeka vzniká dilema, ktorú z dvoch ponúkaných alternatív prijať – dilema: Kristus, či Pavel?

Simplexní ľudia s tým nemajú problém, pretože veci nedomyšľajú do všetkých dôsledkov („nejdú do hĺbky“). Majú to teda jednoduchšie, a sú preto vlastne šťastnejší: ich viera je prostá, je ako kojenecká mliečna strava; nehrozí, že im uškodí prímies rôznych ingrediencií (špekulácií). Ak vezmeme túto skutočnosť (potvrdenú empiriou) do

úvahy, ľahšie porozumieme niektorým Ježišovým výrokom, ktoré by inak boli nezrozumiteľné (alebo aspoň paradoxné); napríklad keď hovorí, že „*blahoslavení sú chudobní v duchu*“ (Mt 5,3), alebo, že kráľovstvo Božie je prístupné takým, čo sú „*ako deti*“ (Mt 18,3), t.j. pokorní, prosť, poslušní a dôverčiví.¹

„Intelektuáli“ to majú nielen ťažšie, ale sú aj vo väčšom nebezpečenstve: ak narazia na „nezrovnalosti“, môže to byť príčinou straty ich viery; no ak sa nevzdajú, ak majú dosť vytrvalosti k štúdiu Písma a ak prosia Boha o dar Jeho Ducha, potom s Jeho pomocou problémy vyriešia a ich viera sa prehĺbi, stane sa zrelšou (lebo je sytená „*tuhým, výživnejším pokrmom*“ – 1Kor 3,2).

Ale aj tí prví (chudobní v duchu) nie sú celkom bez nebezpečenstva: ak napr. uveria svojim staurocentrickým učiteľom v tom zmysle, že Kristov kríž pre nich všetko vyriešil, že stačí sa spoľahnúť naň, že netreba nasledovať Krista, prijať novú, Kristom prinesenú paradigmu, podstúpiť *metanoiú* (obrátenie, zmenu mysle), potom im ich viera nepomôže, pretože viera bez zmeny života, bez svedectva a bez skutkov lásky je „mŕtva viera“ (tak túto vieru nazval apoštol Jakub, Ježišov brat a najvernejší, najdôslednejší nositeľ autentického Ježišovho učenia spomedzi všetkých apoštolov, ktorí nám zanechali písomný odkaz).²

Pavlova christológia – ak vezmeme do úvahy dobové okolnosti a súvislosti – sa dá celkom dobre pochopiť: Pavel nebol priamym Ježišovým učeníkom, nepočul Jeho učenie, nevidel jeho konanie. Pod vplyvom svedectiev o vzkriesení Ježiša ako i svojho vlastného zážitku pred Damaškom vytvoril učenie, ktoré je úplne pod vplyvom týchto udalostí.³ Ale Pavel napriek tomu, že Ježiša postavil do centra svojej teológie (christológie), zostáva prísny monoteistom, a taká je aj jeho christológia: pre Pavla nie je Ježiš Bohom (preto ani Ježišova obeť pre neho nie je „smrťou Boha“), ale Kristom (čo znamená „od Boha Pomazaným“), Božím Synom, Spasiteľom, Vykupiteľom, ktorý je s Bohom tesne spätý; Pavlove formulácie o Božom synovstve znamenajú, že Boh sa v Kristovi zjavuje. Skrátka Pavlova christológia je netrinitárna. No napriek tomu sa jeho christocentrizmus stal základom, na ktorom neskôr začali vznikať rôzne „nadstavby“, špekulácie, ktoré boli zdrojom ťažkých teologických sporov a bojov. Tie napokon vyústili v prijatie známej dogmy na nicejskom koncile v roku 325.⁴ Odvtedy v kresťanskom svete začala panovať nová dogma – trinitárna⁵ (aj keď ešte dlho museli jej protagonisti bojovať – zďaleka nie iba duchovnými a intelektuálnymi prostriedkami (častejšie me-

¹ V dnešných časoch sa, žiaľ, už s týmito vlastnosťami zriedka stretujeme aj u detí.

² Pozri Jakubov list, súčasť NZ, ktorý bol tak často kritizovaný teológmi (Luther ho napr. nazval „slamenou epistolou“) práve preto, že jeho „teológia“ je odlišná od „teológie“ Pavlovej.

³ Treba brať do úvahy aj to, že smrť na kríži, kole (stauros) Židia pokladali za prekliatie, čo vylučuje možnosť, aby ten, kto takouto smrťou zomrel mohol byť spájaný s osobou Mesiáša (5M 21,23; 2K 5,21; G 3,13). S týmto problémom sa Pavel musel nejako vysporiadať. Vysporiadať sa s ním tak, že z prekliatia urobil slávny, spasenosný čin.

⁴ Koncil zvolal cisár Flavius Valerius, alias Konštantín I., Veľký (hoci v tom čase bol ešte pohanom).

⁵ A na nej, ako základe, boli budované ďalšie a ďalšie. Pritom platilo, že mnohé staroveké i stredoveké dogmy boli akoby „šité na mieru“ (aby podopreli nejakú konkrétnu špekuláciu, teóriu). Ak by sme však vychádzali z nich v inej situácii, narazíme na neprekonateľné problémy. Tak je to napr. aj s trinitárnou christológiou. Tieto nezrovnalosti vždy dráždili premýšľavých duchov, preto takmer permanentne proti nim vznikali protesty a kritiky teológov i laikov (a to aj za cenu, že pritom išlo o život).

čom, ohňom hraníc, exkomunikáciou) – proti svojim odporcom, ktorí svoj monoteizmus brali vážne, t.j. doslovne.¹

Treba však zdôrazniť, že existuje aj netrinitárna christológia, ktorá nijako nedehonestuje Ježiša – Krista, Božieho syna a nášho Pána, a tiež nepopiera ani neznižuje jeho význam pre našu spásu, skôr naopak.

Netrinitárna christológia tu bola (napriek spomenutým represiám) počas celých dvoch tisícročí existencie kresťanstva, a je tu, pravdaže, aj dnes.

Táto christológia vychádza nie zo starovekých dogiem, ale z Písma, pričom rozhodujúci pre ňu je *Ježišov postoj k Bohu*. To, že Ježiš hovorí o Bohu, ako o tom, ktorý ho poslal, ktorého slová on vlastne iba reprodukuje, ktorý je väčší ako on, ako aj to, že sa k Bohu modlí, to všetko svedčí o tom, že ide o striktnu oddelenú dvojicu (preto ani o smrti Ježiša nemôžeme hovoriť ako o smrti Boha). Ale spojenie človeka Ježiša s Bohom je také tesné, že ide o jednotu. Preto môžeme hovoriť, že v osobe Ježiša Nazaretského (človeka, ktorého možno zaradiť do miesta a času našich dejín) hovorí a koná Boh (Boh Abrahámov, Izákov, Jákobov, Mojžišov – Jahve, Hospodin). Ježiš bol celkom isto inkarnáciou Boha. No nielen on. O všetkých tých, v ktorých prebýval Boží Duch, ktorých ústami hovoril Boh, prostredníctvom ktorých On konal, môžeme hovoriť, že boli vlastne „inkarnáciou Boha“ – Božími synmi (prítom vôbec nemusíme spochybniť fakt, že Ježiš Nazaretský bol spomedzi nich najvýznamnejším – „prvorodeným“).²

Záver

Milovaný Boží syn, v ktorom Boh našiel zaľúbenie (t.j. vyvolil si ho)

Niektorí teológovia špekulujú, že Ježišova smrť a vzkriesenie boli jeho „iniciačným aktom“. Ale to sa protiví tomu, čo čítame v evanjeliách. Ježišovým iniciačným aktom (ktorým bol uvedený do svojej služby, poslania) bolo predsa jeho pokrstenie Jánom v Jordáne. Práve vtedy Boh stručne, ale jasne vyjadril, že si ho vyvoluje (poveruje ho úlohou a autoritou): „*Ty si môj milovaný syn, v ktorom som našiel zaľúbenie* (= ktorého som si vyvolil).“ (Mt 3,17).³ Tomuto Božiemu hlasu, ktorý zaznel pri „iniciácii“ (na začiatku služby) Ježiša, môžeme rozumieť (na základe toho, čo sme si vysvetlili vyššie) tak, že Boh si vyvolil človeka Ježiša z Nazareta, urobil z neho („pomazaním“ alebo naplnením Božím duchom) Pána a Krista – svojho Syna (pozri vyššie) a poveril ho mimoriadne dôležitou úlohou: tlmočiť ľuďom Božiu vôľu, správne interpretovať Boží Zákon (ktorý bol vinou vtedajších „teológov“ – zákonníkov a farizejov zdeformovaný), priviesť ľudí na cestu vedúcu k Bohu – k plneniu svojich záväzkov, vyplývajúcich pre nich z Božej Zmluvy. (O nejakom

¹ Podrobne o týchto veciach píšem vo svojej knihe „Poznanie... – otázka života a smrti“ (pozrite: www.knihy-benjan.sk).

² „Prvorodený“ tu znamená *najprednejší v zmysle významu (postavenia)*, nie času. S takýmto chápaním „prvorodenstva“ sa v Biblii stretávame častejšie (napr. R 8,29; Kol 1,15.18; Žd 12,23; Zj 1,5).

³ Pozrite „poznámku pod čiarou“ č. 3 na str. 3.

„zaplatení“ či „satisfakcií“ za ľudský hriech tu nič nie je.) A neskôr to potvrdzuje aj sám Ježiš: „*Ja som sa na to narodil a na to som prišiel na svet, aby som vydal svedectvo pravde*“ (J 18,37).¹

Inými slovami: Ježiš dokonale splnil svoje poslanie, plnil (a medzi svojimi nasledovníkmi natrvalo plní) funkciu a vzor dokonalého človeka (Pavlovými slovami: „posledného Adama“), ktorý nám ukázal ako máme aj my plniť svoje poslanie – byť obrazom (podobou) Boha.²

To teda bolo Ježišovým pravým poslaním, a nie usilovať o to, aby zomrel a mohol sa tak stať „satisfakciou“ Bohu. A on svoje poslanie splnil, a to aj za cenu, že za to musel „zaplatiť“ vlastným životom. Toto „zaplatenie“ však nebolo „zaplatením Bohu“, nebolo (želaným) účelom jeho poslania, ale jeho (neželaným) dôsledkom; no stalo sa aj dôkazom jeho vernosti, oddanosti, poslušnosti Bohu („...bol poslušný do smrti, a to až do smrti na kríži.“ – Fil 2,8), teda príkladom pre nás – bolo to ukázanie cesty k spásu, a to teraz „nie v teórii (učení), ale v praxi“.

Platí teda, že Ježiš sa zachoval v súlade s Božou vôľou, ale žeby tým vzal na seba našu vinu a žeby Boh takýto „zástupný“ akt prijal, a navyše, žeby to všetko sám Boh zinscenoval (tak, že to bol vlastne On sám, kto takto rozhodol a konal „proti sebe a zároveň pre seba“ – ak by sme akceptovali trinitársku dogmu o Bohu Otcovi a o Bohu Synovi), to je špekulácia, ktorá sa nielen prieči logike, ale najmä Biblickej zvesti – tomu, čo na základe Pisma vieme o Bohu, o Jeho vlastnostiach (najmä milosti, láske a spravodlivosti) a Jeho požiadavkách voči človeku. Anselmova satisfakčná teória, typický „produkt“ scholastiky, je odstrašujúcim príkladom deformácie biblickej zvesti touto špekulatívnou „teologickou metódou“ (konkrétne v tomto prípade ide o pokus nahradiť dokonalú Božiu spravodlivosť a milosť špekuláciou, vychádzajúcou z nedokonalkej ľudskej predstavy o spravodlivosti – juristiky). Ale proti Anselmovi je tu Abelard³ a mnoho iných teológov i neteológov, ktorí také nebiblické dogmy nikdy neprijali.

Napriek výhradám (teologickým i logickým) voči teórii o Ježišovej smrti, ktorá sa vraj udiala „z Božej iniciatívy“ a „pre našu spásu“, nepokladám tých, ktorí túto teóriu prijali za „heretikov“, alebo za ľudí, ktorých spása je ohrozená. Pravdaže, za dvoch predpokladov: 1. že nie sú modlármi,⁴ 2. že obeť Kristovu nepovažujú za udalosť, ktorá má takú čarovnú moc, že je pre ich spásu dostatočná aj vtedy, ak oni neurobia vôbec nič (okrem uverenia v túto dogmu). To najdôležitejšie v evanjeliovej (Ježišovej) zvesti okrem ohlasovania

¹ „...aby som vydal svedectvo pravde“ treba chápať: „aby som osvedčil, čo je pravda“, čiže „aby som vysvetlil pravý zmysel v Písme zjavenej Božej vôľe“.

² „...budte dokonatí, ako je dokonalý váš Otec nebeský!“ (Mt. 5,48) – vyzýva nás Ježiš.

³ O Anselmovi i Abelardovi (a iných veciach súvisiacich s touto témou) sa viac dozvieme z kníh, ktoré boli spomenuté vyššie (podrobnejšie informácie na: www.knihy-benjan.sk).

⁴ „Staurolalia“ (uctievanie kríža), podobne ako „ikonolalia“ (uctievanie obrazov) sú však klasickými príkladmi modlárstva, ktoré náš Boh zakazuje a modloslužobníkom hrozí prísnyimi trestami.

Božieho kráľovstva je totiž *volanie k pokániu (metanoi)*,¹ t.j. k zmene životnej orientácie (k obráteniu) – k takému životu, akým žil Ježiš Nazaretským, ktorý sa stal Kristom. Toto volanie *k nasledovaniu Krista* zaznieva z evanjeliovej zvesti mimoriadne silno. Pre nás všetkých je teda rozhodujúce (ak máme byť hodní účasti v Božom kráľovstve) žiť tak, ako to od nás žiada Boh a ako nás to učil Jeho syn (služobník, vyslanec, svedok atď.) Ježiš Kristus. Ak toto človek akceptuje, ak nasleduje Ježiša (snaží sa zo všetkých síl žiť ako on), potom je druhoradé, ku ktorej z tu uvedených (alebo iných) teórii sa prikloní.

¹ *Ježiš zvestoval evanjelium Božie a hovoril: Naplnil sa čas, priblížilo sa kráľovstvo Božie; pokánie čiňte a verte v evanjelium!“ (Mk 1,14-15).*

Príloha 1:

Kríž – symbol a fetiš

Ak by ste sa opýtali niekoho „čo je symbolom kresťanov?“, odpoveď by bola asi jednoznačná: „kríž“. A v podstate by mal pravdu, aspoň v tom zmysle, že to platí o veľkej väčšine (i keď nie o všetkých) súčasných kresťanských spoločenstvách („cirkvách“). Ale nebolo tomu tak vždy. Pôvodným symbolom kresťanov nebol kríž, ale ryba. Išlo vlastne o ideogram: ryba (grécky ΙΧΘΥΣ = *ICHTHYS*): I = Iesoys, CH = Christos, Th = Theu, ‘Y = ‘Yios, S = Soter; čiže: *Ježiš Kristus, Boží Syn, Spasiteľ*.

Ako to bolo s krížom?

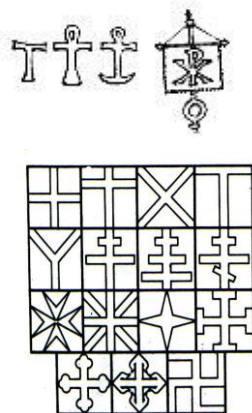
Kríž – popravný nástroj. Bol to drevený predmet na výkon trestu smrti (akási staroveká „šibenica“). Používali ho Féničania a Peržania, od nich ho prevzali Rimania. Odsúdenec bol na kríž priviazaný alebo pribitý. Kríž býva v gréckych textoch označovaný dvoma výrazmi: *stauros* (čo je vlastne kôl) alebo *xylon* (t.j. drevo), pričom toto slovo mohlo znamenať „strom“ (tu ide o „svieže drevo“, ktoré často symbolizovalo život), ale aj spomenutú „šibenicu“ („suché drevo“). Po latinsky je kríž *crux*. Ako nástroje popravy sa používali štyri druhy kríža: *crux simplex* mal tvar **I** (bol to obyčajný kôl, na ktorý bol zločinec nabodnutý, priviazaný alebo pribitý; tento bol používaný najčastejšie), *crux commissa* tvaru **T**, *crux decusata* tvaru **X** a *crux immissa* tvaru **†**. Ježiš bol ukrižovaný pravdepodobne na kríži tvaru **I** alebo **T** (ale isté to nie je).

Kríž – symbol. V tejto „funkcii“ zaznamenal kríž mnohé metamorfózy (pozri obrázky). Na prvom obrázku sú štyri pôvodné (staroveké) kríže – symboly. Prvé dva sú pohanské: prvý kríž (tvaru **T**) je latinský, druhý egyptský (bol symbolom života a nesmrteľnosti), tretí kríž (kombinovaný s kotvou) je ranokresťanský (všimnite si jeho nápadnú podobu s egyptským!), štvrtý „Konštantínov“ (je tu vlastne zobrazené rímske labarum so skríženými gréckymi písmenami **X** a **P**, t.j. CH a R – začiatočnými písmenami slova Christos; o pôvode a význame tohto symbolu sa píše nižšie).

Na druhom obrázku je znázornených 15 podôb neskorších („modernejších“) krížov – symbolov v tomto poradí: grécky, latinský, ondrejský (burgundský), antonský, vidlicový, patriarchálny (kardinálsky), pápežský, pravoslávny, maltézske, dvojité, hviezdový, barlový, ďateľinový (brabantský), ľaliový, a „hákový“ (tzv. svastika).

Od 6. storočia sa v rímskej cirkvi ako symbol používa tzv. krucifix – latinský kríž s pripevnenou figúrkou, ktorá má predstavovať telo Ježiša Krista.

Kríž ako symbol však nepoužívajú iba kresťania: napr. tvar egyptského anku (pozri vyššie) veľmi pripomína symbol používaný kresťanmi v staroveku a má istú podobu aj s krížom latinským; kríž s mierne sklonenými ramenami (tzv. Nerónov kríž) používajú niektorí vyznávači hnutia New Age, obrátený kríž (latinský) si za svoj symbol zvolili satanisti; aj iné pohanské alebo synkretické kulty často používajú kríž (rôzne modifikovaný) vo svojich znakoch (napr. Spoločnosť ružového kríža – Rosenkruziáni, Hnutie Grálu a mnohé iné); pokiaľ ide o svastiku (hákový kríž), tu sa žiada podrobnejšie vysvetlenie: svastiku za znak nacistického Nemecka vybral Haushoffer, jeden z hlavných autorov a realizátorov nacistickej ideológie. Haushoffer často cestoval na Ďaléky vý-

chod, a v Japonsku sa stal zasvätencom istej tajnej budhistickej spoločnosti. Svastika, ktorá bola odpradáva symbolom rôznych vecí, uctievaných v pohanskom svete (Slnka, prameňa, plodnosti, blesku...), objavuje sa v Indii už v 4. stor. pr.n.l. a v 6.stor. n.l. ju v Japonsku prijíma za svoj znak budhizmus (aj v Tibete ju používali od nepamäti). Svastika v znaku nacistov symbolizuje spojenie s orientálnou mystikou (podrobnejšie o pohansko-mystickom pozadí nacizmu píšem vo svojej knihe „NOVÝ VEK...“).

Ako vlastne došlo k používaniu kríža ako symbolu kresťanov? Je pozoruhodné, že tento kresťanský symbol „zaviedol“ (aspoň podľa legendy) začiatkom štvrtého storočia – pohán. Bol to rímsky cisár Flavius Valerius (275-337), známejší pod menom Konštantín I. „Veľký“.

Konštantín, ktorý panoval nad západnou časťou Rímskej ríše, viedol vojnu o rozšírenie svojej ríše a moci so svojim vlastným bratom, ktorý panoval nad východnou časťou ríše. Vo vojne sa mu veľmi nedarilo. Raz však vraj vo sne videl kríž a nápis „v tomto znamení zvíťazíš“. Nato dal vyhotoviť štandardy (tzv. „*rímske labarum*“ – pozri vyššie), na ktorých boli prekrížené dve grécke písmená **X** a **P** (t.j. Ch a R, čo malo znamenať Christos, t.j. Kristus), potom prehnal vojsko cez rieku (tak ho dal „pokrstiť“, hoci on sám pokrstený nebol – krst prijal až na smrteľnej posteli v roku 337). Do vojny potom tiahol „pod znamením kríža“, a stalo sa, že jeho rímskym žoldnierom sa začalo lepšie dariť zabíjať iných rímskych žoldnierov (ktorí boli v službe jeho brata), takže napokon zvíťazili. Kríž sa stal tak akýmsi „maskotom“, prinášajúcim šťastie v boji. Od toho bol len krôčik k tomu, aby vznikla povera, že prináša šťastie vo všetkom a aby sa stal symbolom a fetišom.

Postupne sa tento symbol stal súčasťou bohoslužby, ním sa žehnilo i preklínalo, bol neodmysliteľnou rekvizitou exorcistov (vyháňачov démonov) atď. Ale vzostup jeho „kariéry“ sa tu nezastavil: neskôr (najmä keď sa stal „krucifixom“, čiže keď bola naň pripevnená figúrka z dreva, kovu či iného materiálu) sa stal predmetom kultu – krížu sa začali preukazovať pocty naozaj celkom mimoriadne, úcta doslova božská (a tiež „relikviám“ – kúskom dreva, o ktorých sa prehlásilo, že pochádzajú z Ježišovho kríža). Bol (niekde aj je) úctivo, obradne bozkávaný, ľudia sa mu klaňajú, pod ním i k nemu putujú procesie; no najmä – pod ním a s ním (býval vyobrazený nielen na štandardách, ale aj na štítoch, mečoch a oblekoch vojakov), v „jeho znamení“ (a „v jeho mene“) sa znovu a znovu prelievala krv, vyhlasovali a viedli sa kruté vojny. A to nielen „za oslobodenie svätej zemi“ proti moslimom (1. až 3. križiacka výprava v 11.-12. stor.), ale aj proti kresťanom – napr. 4. výprava (začiatkom 13. stor.) bola zneužitá na rozbitie byzantskej ríše. Priam otrasným spôsobom bol kríž zneužitý aj v križiackych vojnách v 15. storočí (od r. 1420 do r. 1467 bolo uskutočnených celkom šesť križiackych výprav proti husitom). Pod znamením kríža bojovali križiacke vojská aj v 30-ročnej vojne a španielski conquistadori v Amerike zabíjali indiánov. Pod týmto znamením jezuiti a ich pomáhači páchali neslýchané zverstvá (mučili, upaľovali na hraniciach, či inými diabolicky krutými spôsobmi popravovali) stúpcov reformácie v období násilnej „rekatolizácie“. Kríž sa takto stal – ako symbol potláčateľov Božej pravdy a ich nenávidenej, utláčajúcej, brutálnej moci – mnohými sám nenávideným (napr. husiti, ktorí bojovali pod znamením kalicha, ničili všetko, na čom bol znak kríža).

Kríž sa stal teda jedným nenávideným, druhými, naopak, stále viac uctievaným – „svätým“.

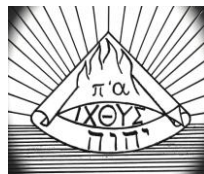
Ale nejde iba o históriu (starovek a stredovek), aj dnes je všelijako používaný a zneužívaný tento symbol, či skôr fetiš. Čo všetko sa len robí (a to zďaleka nie iba v rámci liturgie) „v znamení kríža“! Primitívne povery, viera v silu („zázračnú moc“) rôznych amuletov (najmä ak majú podobu kríža, t.j. pohanského nástroja popravy, tejto starovekej šibenice) je taká rozšírená často v majoritných komunitách obyvateľstva niektorých civilizovaných národov, že treba vážne pochybovať o kresťanskom charaktere kultúry

týchto národov (i keď to tak býva často navonok proklamované). Veď Boh Biblie, v ktorého údajne veria, vo svojom Slove znova a znova zdôrazňuje, že On je jediný a že nestrpí uctievanie iných božstiev a modiel – či už živých alebo mŕtvych (drevených, kovových, hlinených a iných)!

Aký symbol by mali mať kresťania? Myslím, že nepotrebujú žiaden „symbol“, žiadne „logo“. Dôležitá je podstata a základ ich viery (teda veci duchovné, ktoré je ťažko výtvarne znázorniť) a spôsob ich života (teda to, čo je navonok zjavné, a nepotrebuje výtvarné stvárnenie). Ak by však v istých situáciách bolo predsa len vhodné použiť nejaké „logo“, potom by to možno mohol byť pôvodný symbol kresťanov (ΙΧΘΥΣ = ΙCΗΘΥΣ, t.j. ryba). A to prinajmenšom z troch dôvodov: 1. je starší ako kríž (pochádza z apoštolskej doby, teda z obdobia, keď cirkev ešte nebola znečistená pohanskou filozofiou, tradíciami a symbolmi), 2. zatiaľ čo kríž je symbolom „nástroja popravy“ Krista (pričom vôbec nevieme, či ten *stauros*, resp. *xylon* mal vôbec tvar kríža, aký sa dnes používa ako „symbol“), je v „rybe“ = „ΙΧΘΥΣ“ „zašifrované“ vyznanie kresťanov: Ι = Iesoys, CH = Christos, Th = Theu, ‘Υ = ‘Yios, S = Soter; čiže: *Ježiš je Kristus*, on je *Boží Syn* a náš *Spasiteľ*. 3. symbol ΙΧΘΥΣ, na rozdiel od kríža, nebol skompromitovaný, a to ani tým, že by sa stal „kultom uctievania“, ani tým, že by bol niekedy býval znakom masových vrahov, poprípade synkretických, kresťanstvu nepriateľských kultov, vrátane satanistov.

Ale (dávam to na zváženie) je možno použiť aj iný, zložitejší symbol (logo), ktorý podľa môjho názoru pomerne vhodne (i keď, pravdaže, nie úplne) výtvarne stvárňuje podstatu (resp. „predmet“) toho, v čo (v koho) veria kresťania.

Uvádžam tu obrázok („logo“), ktorý obsahuje tieto symboly: **plameň** (s písmenami π ‘α = *pneuma ‘agion*), ktorý symbolizuje Božie konania – Jeho *Ducha*; **rybu** (ΙΧΘΥΣ = ΙCΗΘΥΣ), ktorá symbolizuje *Ježiša Krista*, *Božieho Syna*, *Spasiteľa*; **knihu** (zvitok) s menom nášho Boha (יהוה), ktorá symbolizuje Jeho samotného – *Všemohúceho*, *Večného*, *Najvyššieho Boha*, od ktorého všetko pochádza, na ktorom všetko spočíva, ktorý všetko „nesie“ (čo symbolizuje „*lodka*“, plaviaca sa po mori), a ktorý je súčasne zdrojom pravdy – Božieho slova, ktoré je v Biblii často prirovnané *svetlu* (Ž 119, 105, *Prísľ* 6,23; *1J* 1,5); to na obrázku znázorňujú líčce, vychádzajúce z centrálného symbolu.

Božieho slova, ktoré je v Biblii často prirovnané *svetlu* (Ž 119, 105, *Prísľ* 6,23; *1J* 1,5); to na obrázku znázorňujú líčce, vychádzajúce z centrálného symbolu.

Malé poznámky k veľkým témam

„Veľkým témam“ teológie sú venované tisícky prác významných teológov i vzdelaných „laikov“. Niektoré sú naozaj teologické, iné viac filozofické; niektoré sú biblické, iné zjavne *ne-* (popríklad *proti-*) biblické; niektoré sú zrozumiteľné, iné robia dojem, akoby boli napísané iba pre samotného autora (rozumie im, aj to však nie je isté, iba on sám). Tu však nejde o to, zaoberať sa týmito problémami podrobne, ide iba o „poznámky“. Tie majú doplniť základnú „tému tejto publikácie“ („jedine Kristus“, avšak „celý Kristus“, teda nie iba časť jeho „príbehu“), resp. bližšie objasniť niektoré pojmy, o ktorých tu bolo písané, ale neboli podrobnejšie rozvedené). Uvedomujem si však, že aj po prečítaní „poznámok“ niektorí (najmä tí hlbavejší čitatelia) budú pociťovať, že niečo zostalo „nezodpovedané“. Tých opäť odkazujem na svoje ďalšie publikácie (najmä tie, ktoré vyšli po roku 2000) a na iné cenné knihy, ktoré vyšli v ostatnom čase (ich zoznam uvádzam najmä vo svojej knihe „Kamienky z mozaiky antropológie“).

1. téma: Aký Boh je, resp. aký nie je ²

Boh – „osoba“?

Hovoriť o Bohu ako o „osobe“ je úplne cudzie biblickému (starozmluvnému i novozmluvnému) ponímaniu Boha. Je to čisto helénsky (filozofický, pohanský) prvok vo vierouke. Hovoriť o „osobe“ je navyše antropomorfizmus³ – spodobňovanie Boha na obraz človeka, a teda je to vlastne porušenie Božieho prikázania, zakazujúceho zobrazovanie (spodobňovanie) Boha. Okrem toho je to pojem, ktorý je celkom neprimerané spájať s Bohom aj preto, že Boh je *viac ako nejaký* „subjekt“. No neprimerané je uvažovať o Bohu nielen antropomorficky, ale aj „topograficky“ (On je „tam hore“).⁴ Boh je transcendentálny, ale túto transcendentálnosť nemôžeme chápať priestorovo.

Pri poznávaní Boha je treba zamerať sa na niečo iné ako na subjekt, osobu, podstatu atď.; rozhodujúci je *vzťah*, a ten je *tu a teraz*. Božie konanie môžeme pozorovať (poznať) z jeho konania, a preto ho aj opisovať môžeme skôr slovesami, ako je to pri v Biblii uvedenom Božom mene (pozri nasledujúci odstavec) alebo prídavnými menami, teda prívlastkami (v Biblii máme veľa takých príkladov, napr. *Svätý, Najvyšší, Všemohúci* atď.) ako nejakým podstatným menom, či už podmetom alebo predmetom (najmä ak ním pomenovaný výraz nepochádza z Biblie, ale z pohanskej mytológie alebo filozofie).

Božie meno

Je veľa pokusov vysvetliť Božie meno, ktorým sa prostredníctvom Mojžiša predstavil svojmu národu (יהוה – JHVH – Jahve). Najčastejšie sa stretáme s prekladom „Som, ktorý som“, ale existujú aj iné preklady; z nich sa mi zdá najvhodnejší „Som, ktorý sa stáva“

¹ Podrobnejšie sa niektorými zo spomenutých tém zaoberám vo svojich knihách (pri jednotlivých poznámkach upozorním – v poznámkach pod čiarou – v ktorých konkrétne).

² Táto téma (poznaniu Boha a Jeho Syna) sa podrobne venujem v knihe „**Poznanie... – otázka života a smrti**“. Mottom knihy je: „...večný život spočíva v tom, aby poznali Teba, jediného pravého Boha i (toho), ktorého si poslal, Ježiša Krista (J 17,3).“

³ Osoba, lat. *persona*. Slovo „persona“ pôvodne označovalo divadelnú masku, neskôr divadelnú postavu, napokon to, čo my rozumieme pod slovom „osoba“. Definícia pojmu „osoba“: subjekt – *ľudská bytosť* ako jednotlivce (samostatná individualita), resp. *človek* ako samostatný jedinec (so svojimi individuálnymi vlastnosťami a vzťahmi).

⁴ Mám na mysli starovekú a stredovekú predstavu „trojposchodového sveta“: hore nebo (Boh), v strede zem (my), dole pekle (s kotlami a čertmi).

– t.j. ktorý je (prejavuje sa) v akcii, vzťahu ako náš „náprotivok“¹ – ten, kto s nami komunikuje, kto sa s nami zdieľa, pomáha nám, pozýva nás, tlačí nás istým smerom, skrátka, kto je s nami vo vzťahu a v akcii. Boh sa teda stáva – objavuje sa, prichádza (zjavuje sa) keď treba, inak je skrytý. Jeho konanie môžeme pozorovať aj v konaní iných ľudí, tých, v ktorých sa „inkaroval“, t.j. v tých, ktorí počuli Jeho apel, prijali Ho (Božieho Ducha) a poslušne vykonávajú Jeho zámery. Najdokonalejšou inkarnáciou Božou (najúplnejším naplnením Jeho Duchom) bol Ježiš z Nazareta, preto sa o ňom píše aj ako o „prvorodnom Božom synovi“. (Slovu „prvorodený“ tu netreba rozumieť v zmysle času, ale významu, postavenia – „prvý, t.j. najvýznamnejší“).² Preto môžeme hovoriť, že Ježiš bol s Bohom „jedno“, že Boh prostredníctvom neho hovoril a konal.

Boh v Ježišovej „teológii“

Všimnime si, že Ježiš neprišiel s nejakou systematickou teológiou, učením o Bohu. Nejde mu o teórie (o vyobrazenie nezobraziteľného).³ Pravdaže používa aj podobenstvá, ktoré majú ľuďom priblížiť spôsob Božieho konania a princípy Jeho spravodlivosti, nie však jeho „osobu“. Ježišovi ide vždy o naplnenie vôle Toho, ku komu má vzťah ako k Otcovi (vzťah submisívny, vzťah oddanosti a poslušnosti). A vyzýva aj iných k takému vzťahu k Bohu, aký má k nemu on. Podobne je to aj s jeho vzťahom k ľuďom. Pritom sa opiera o Písmo (t.j. o SZ!), nanovo ho interpretuje, čím vlastne ohlasuje Božiu vôľu; a v Božom mene pozýva (do Jeho kráľovstva).

Ježiš Kristus – Boží syn, či Boh – syn?

Opakovane sme hovorili o potrebe nasledovať Krista. Ale to by sa stalo úplne nemožným, ak by išlo o Boha; veď človeka, najmä pokiaľ ide o jeho schopnosti a možnosti, nemožno predsa nijako prirovnávať k Bohu (o to sa pokúšajú iba niektorí pohania, napr. v hnutí New Age). Nasledovať (napodobňovať) možno iba človeka, človeka síce vedeného Bohom, verného a poslušného Bohu, ale predsa len človeka!

Tiež bojovať s hriechom (v sebe) a s pokušením (aby neupadol do hriechu) môže iba človek, Boh nie. A v Písme máme viaceré záznamy o tom, že Ježiš bojoval s pokušením. Na inom mieste bolo tiež poukázané na to, že Ježiš sa modlil k Bohu, pričom sa staval veľmi jasne do submisívneho postavenia, opakovane zdôrazňoval, že ho Boh poslal, že on iba plní Jeho vôľu, že hovorí len to „čo od Neho počul“ atď.

Že Boží syn a Boh–Syn sú dva veľmi rozdielne pojmy azda ani netreba zdôrazňovať. Prvý výraz je v podstate „titulom“ (je to významné postavenie človeka, ktorého sa mu dostalo na základe Božieho vyvolenia), druhý výraz hovorí niečo o tzv. „božej podstate“. Samotný pojem „podstata“ je prevzatý z gréckej filozofie, a to čo sa ním rozumie, má veľmi blízko ku gréckej mytológii (tam mávali bohovia potomkov, ktorých „podstata“ bola čiastočne božská, čiastočne ľudská: syn boha so ženou, tzv. heroi bol vlastne „bohočlovek“).⁴

¹ Bolo by však veľkým omylom si myslieť, že je preto iba „výplodom našej mysle“, ako to tvrdia niektorí ateisti („Boh ako barlička“, „Boh ako psychologické riešenie problémov“). Dôkazom je to, že konať Božiu vôľu je často namáhavá úloha; neľahčuje život, nerobí ho „bezproblémovým“; naopak, vedie často ku konaniu, ktoré je v rozpore s „prirodzenosťou“ (napr. s inštinktom zachovania vlastného života).

² S takýmto chápaním pojmu „prvorodený“ sa v Písme stretávame častejšie.

³ Obmedzí sa na konštatovanie „Boh je duch, a tí, čo Ho vzývajú, musia Ho vzývať v duchu a v pravde.“ (J 4,24). Konkrétne si predstaviť ducha nie je možné. Preto tento Ježišov výrok vlastne vystríha pred akýmkoľvek antropomorfnými, zoomorfnými a inými podobnými predstavami Boha (čo je úplne v zhode s celým Písmom, najmä s Dekalógom).

⁴ O tom, čo je Boží syn a kto bol Ježiš z Nazaretu podrobne píšem vo svojej knihe „Poznanie... – otázka života a smrti“.

2. téma: **Boj so zlom a s hriechom**

Zlo s hriechom súvisí, nejde však o synonymá. Táto téma je veľmi široká; podrobnejšie sa ňou zaoberám v iných svojich publikáciách,¹ tu sa dotknem iba niektorých vecí, súvisiacich s touto problematikou.

Zlo osobné a nadosobné. Milosrdenstvo. Odpúšťanie. Zmierenie

Zlo môže mať pôvod v nás (v našom „srdci“) alebo vo „svete“. To druhé, „nadosobné“ zlo nemusí pôsobiť iba „zvádzaním k zlému“ (podľa hnutie zvädzaniu je vlastne dielom zla, ktoré je v nás), ale aj svojim objektívnym pôsobením vo svete ako „globálna sila“ (príklady: sila médií, politických alebo ekonomických zoskupení, sila vplyvu tradícií, dogiem, ideológií atď.). Boj proti zlu musí byť zameraný nielen proti zlu v nás, ale aj proti takémuto vonkajšiemu, nadosobnému zlu (proti „mocnostiam, proti pánom sveta tejto temnosti...“ *Ef 6,12*).

Čo je však zlo? Nie všetko, čo sa na prvý pohľad zdá byť zlom, je ním v skutočnosti. Príklad: Násilná smrť človeka. Ak niekto zavraždí človeka, niet sporu o tom, že bolo spáchané zlo. Ak je ale človek spravodlivo a právoplatne za svoj zločin odsúdený a popravený, potom jeho popravu (ktorá je tiež násilnou smrťou) nemôžeme považovať za „spáchané zlo“. Iný príklad: Dieťa možno považuje injekciu (napr. pri očkovaní) alebo trest rodičov (za neposlušnosť, či pri vzdore) za veľké zlo, v skutočnosti oboje je preňho „dobrom“ (chráni ho pred problémami, možno veľmi veľkými, v budúcnosti).

Existuje príslovie „všetko zlé je na niečo dobré“. Znamená to, že čo sa dnes javí ako jednoducho zlé, môže sa s odstupom času ukázať ako prospešné. Je to skúsenosť našich predkov i mnohých nás. Toto iba potvrdzuje to, čo bolo písané o Božom konaní už prv; teda, že Boh väčšinou nezasahuje do ľudského konania okamžite (nechá uplatniť slobodnú vôľu človeka), ale ak človek zvolí zle a udalosti prebiehajú v rozpore s Božím plánom, Boh často skoriguje výsledok, resp. ďalší priebeh udalostí tak, aby sa konečný cieľ dosiahol (resp. aby aj zmenený priebeh udalostí napokon pôsobil synergicky s Jeho zámerom).²

Ak však chceme hodnotiť takéto udalosti retrospektívne, môže sa stať, že nesprávne posudzujeme ich prvú časť (teda zlé, chybné, či dokonca hriešne konanie ľudí) a pokladáme aj tieto udalosti za súčasť „Božieho plánu“; v skutočnosti však výsledkom Božieho zásahu (Jeho „korektúry“) sú dôsledky udalostí, ale nie ich prvotné príčiny. Inak povedané: pri retrospektívnom hodnotení udalostí musíme byť opatrní pri hľadaní kauzality a Božieho zámeru. To celkom iste platí aj o Ježišovej smrti a jej význame pre vieru kresťanov (resp. pre šírenie kresťanstva v prvých storočiach n.l.): nebola v „Božom pláne“, napriek tomu prispela k šíreniu kresťanstva, a teda aj Ježišovho učenia vo svete.

„Avšak nie ako ja chcem, ale ako Ty...“ (Mt 26,39)

Zdá sa, že tento biblický citát (Ježišove slová) môže potvrdzovať to, že smrť Ježiša predsa len chcel Boh (že to bola Božia vôľa). Ale tejto Ježišovej modlitbe (prosbe k Bohu) možno rozumieť aj takto: „Pokiaľ ide o mňa, radšej by som unikol smrti (Ježiš doslova hovorí: „*Otče môj, ak je možné, nech ma minie tento kalich.*“). Chceš toto, alebo chceš,

¹ Najmä v knihe „Fakty a úvahy O VIERE KREŠŤANOV...“

² Dovoľte príklad – analógiu: Stručne (teda i zjednodušené) môžeme povedať, že cieľom krvného obehu je zásobiť orgány (tkanivá) kyslíkom a živinami a odvádzať z nich splodiny metabolizmu. U rôznych ľudí sú však veľké individuálne rozdiely krvného riečiska, a to nielen pokiaľ ide o anatómiu artériového, kapilárneho a žilného systému (najmä v detailnom vetvení najperiférnejšej časti krvného riečiska), ale aj v reaktivite (pohotovosti a intenzite odpovede na fyziologické a patologické impulzy). Napriek tomu sa hlavný cieľ (vopred daný, určený) spravidla dosiahne. Avšak za extrémnych podmienok, alebo pri vážnejších morfológických či funkčných poruchách môže dôjsť k ohrozeniu krvou nedostatocne zásobeného orgánu. Vtedy musí prísť „zásah zvonku“ (lekárska pomoc). Pravdaže, je tu jeden podstatný rozdiel medzi Božím zásahom v dejinách ľudstva a lekársnym zásahom pri poruche prekrvenia orgánu: prvý je vždy účinný, druhý môže niekedy zlyhať.

aby som zostal verný na ceste, ktorú som slobodne prijal ako Tvoj svedok, a nebránil sa?“ Bol to veľký boj s pokušením, ktoré Ježiš premohol¹ (a v tom sa naozaj „stala Božia vôľa“, to čo „Boh chcel“).

Milosrdenstvo Božie

neznamená, že „Božím povolaním je odpúšťať“ (ako sa posmešne vyjadrili niektorí „humanisti“ – ateisti). On je predsa spravodlivý Sudca, t.j. tresta zlo. Čo, pravdaže, nevyučuje, že – keď to uzná za vhodné – preukazuje aj milosť, odpúšťa.

Odpustenie a zmierenie

Pokiaľ ide o odpustenie a zmierenie medzi ľuďmi, treba povedať niekoľko krátkych poznámok.²

Zmierenie neexistuje bez odpustenia – za predpokladu, že vinník a jeho obeť žijú. Ale ak žijú iba potomci, ktorí neboli účastníkmi spáchaného zla, potom je zbytočné a nemiestne hovoriť o odpustení,³ to však neznamená, že nemajú usilovať o zmierenie. Kresťania by nemali odkladať odpustenie a zmierenie (nemali by čakať na ospravedlnenie), aby ich smrť jedného alebo druhého nepredbehla; lebo odpustiť a zmieriť sa môžu iba živí.

Hriech, boj s hriechom a podmienky odpustenia (vymazania) hriechu

Bojovať s hriechom (a zvíťaziť nad ním) môže len ten, kto je hriešny. Boh mu môže pritom pomáhať (svojím duchom), môže mu hriech aj odpustiť. Boj však zostáva na hriešnikovi. A vyhrať tento boj môže iba „svätosťou“ (oddelením sa od hriechu), teda tým, že sa bude kajateľ, že sa zmení, obráti.⁴ Pre neho je dôležité, čo musí urobiť on (že sa musí preorientovať na tento *nový typ, spôsob života*), nie „zmazanie“. To samozrejme príde tiež, ale to nie je jeho vecou (s tým on nič nespraví) – to je vecou Boha (Jeho milosti, ktorú preukáže tým, ktorí zmenou svojho života, pokáním, znovuzrozením sa stali Jeho deťmi). Inak povedané: bez pokánia (metanoy, zmeny mysle) nemožno očakávať oslobodzujúcu Božiu milosť.

„Ježiš musel zomrieť pre naše ospravedlnenie...“

Tak sa tvrdí v substitučnej i satisfakčej teórii. Ale je naozaj nutné, aby pre ospravedlnenie (odpustenie hriechov) niekto zomrel (NB Boží syn!)? Je to predsa v rozpore s tým, čo učil a konal Ježiš. On nielen o odpúšťaní hriechov hovoril, ale hriechy aj odpúšťal, a to bez „preliatia krvi“ (*Mt 9,2; 12,31; Mk 2,5,9; Lk 5,20-23; 7,48*). Aj apoštol Jakub hovorí, že „odvrátením hriešnika z jeho bludnej cesty sa mu zachráni duša od smrti a zakryje sa množstvo hriechov“ (*Jk 5,20*), a apoštol Peter dodáva, že aj „láska prikryva množstvo hriechov.“ (*1P 4,8*). Odpúšťanie hriechov sa teda nemusí diať kulticky (rituálne), či už krvavo alebo symbolicky (napr. pri tzv. eucharistii, čiže Večeri Pánovej), ako to niektorí tvrdia.

Naša účasť na Novej zmluve

Účasť na Večeri Pánovej symbolizuje prijatie Novej zmluvy – je to vyznanie, priznanie sa k Ježišovi, k prijatiu celého jeho života (vrátane smrti), ako k najvernejšiemu spodob-

¹ Ak hovoríme o Ježišomom víťazstve nad pokušením, myslíme obyčajne na jeho odolanie pokušeniu diabla na púšti (*Mt 4,1-11*), ale tu v Getsemane čelil Ježiš ešte väčšiemu pokušeniu – pokušeniu zachrániť si život za cenu zradenia jeho poslania. Ježiš nad týmto pokušením zvíťazil (obetoval sa).

² O odpustení podrobnejšie píšem vo svojich knihách, napr. v novom vydaní „Fakty a úvahy o viere kresťanov“.

³ Pokiaľ je tu čo odpúšťať, tak to nie je stará krivda, spáchaná už nežijúcimi aktérmi, ale súčasná nenávisť potomkov (na jednej alebo druhej strane).

⁴ Všetky tieto výrazy (pokánie, zmena mysle i obrátenie) v sebe zahrňuje grécke slovo *metanoia*, ktoré sa nachádza v pôvodnom texte NZ.

neniu neviditeľného Boha. Účasťou na Novej zmluve sa človek stáva opäť Božím synom, Božím obrazom, a ako taký je schopný a kompetentný (oprávnený) stať sa účastníkom („občanom“) Božieho kráľovstva. Pravdaže, to všetko sa deje v „srdci“ človeka pôsobením Božieho ducha, nie „mocou inštrumentov“ (chleba a vína) pri Večeri Pánovej. Ešte raz, teraz trochu inak: Nová zmluva je obnovením vzťahu medzi ľuďmi a Bohom. A Večera Pánova je potvrdením nášho rozhodnutia byť účastníkom tejto Zmluvy. Je to, opakujem, verejné vyznanie, prihlásenia sa k Novej zmluve (zaviazanie sa k jej plneniu), je to verejné priznanie sa ku Kristovi. Nie je to teda nejaký magický úkon, zaručujúci nám automaticky spásu.

Ježiš nám predovšetkým priniesol novú paradigmu,¹

ktorá spočíva v tom, čo zvestoval a v príklade jeho vzťahu k Bohu a k ľuďom. Úlohou kresťanov je žiť podľa tejto paradigmy, a nie spoliehať sa na nejaké mýtické veci alebo mystériózne, rituálne úkony. V Ježišovom živote (nie v jeho smrti) nájdeme aj vysvetlenie takých biblických termínov, ako sú *odpustenie, zmierenie, spása, záchrana, vykúpenie*.

To hlavné, čo nám je treba (*unum necessarium*) je „*hľadať Božie kráľovstvo, ostatné nám bude pridané*“ (Lk 12,31). Keďže reprezentantom tohto Kráľovstva na zemi bol Kristus, „hľadanie kráľovstva Božieho“ spočíva v jeho nasledovaní – v spôsobe života podľa vzoru (paradigmy), ktorý nám dal on.

Najnaliehavejšia výzva Ježiša spočíva v jeho živote (slove a príklade), v jeho vzťahu k Bohu a k ľuďom. A výzva evanjelia je vlastne výzvou k nasledovaniu Ježiša, k zmene našich životov a vzťahov podľa jeho príkladu. Táto výzva k nám zaznieva z evanjelií veľmi intenzívne; nemali by sme ju prepočuť!

„Ježiš sa vydal (dal) za (pre) nás...“

Dat' (vydat') život za.../ pre... nemusí ešte znamenať, že človek musí zomrieť za iných, môže to mať aj význam „*byť tu pre iných*“ (obetovať sa pre nich). A práve to bolo poslaním „syna človeka“. Ak takto chápeme tieto veci, nemusíme pritom vôbec nijako spochybniť skutočnosť, že *Boh konal v Ježišovi*. Áno, Boh konal v jeho živote (jeho prostredníctvom): jeho ústami hovoril, jeho rukami uzdravoval, kriesil mŕtvych atď.; nekonal však prostredníctvom jeho sudcov a katov, teda pri jeho poprave, ani v jeho smrti.

3. téma: Čo s dogmami, s tradíciami a s Písmom?²

Zásada Sola Scriptura (jedine Písmo) je proklamovaná (žiaľ, často iba proklamovaná) hlavne protestantskými teológmi. Znamená, že pre vierouku cirkvi je dôležité iba to, čo je obsahom Biblie, nie tradície. Nereformované cirkvi (východná i západná) pripisujú Písmu i tradíciám rovnaký význam. Pritom však jedni i druhí (aspoň ich prevážna časť) akceptujú niektoré spoločné dogmy. Samotný tento fakt nepokladám za nič zlé, pokiaľ by pritom boli dodržané isté predpoklady, najmä nasledujúce pravidlá:

- A. Dogma** nemôže byť v cirkvi normatívna do takej miery, aby nám zabránila • 1. rešpektovať Písmo (s ktorým je dogma, žiaľ, často v rozpore), • 2. zamýšľať sa nad tým, z akých motívov, v akých podmienkach a pod vplyvom akých myšlienkových prúdov dogma vznikla.
 - B. Tradíciu** môžeme prijať popri Písme iba 1. ak nie je v rozpore s Písmom, 2. ak ju zbavíme dogmatickej výlučnosti a viazanosti na „učiteľský úrad cirkvi“.
- Od samotného počiatku kresťanstva sa kresťanskí myslitelia snažili nejako spracovať a vysvetliť skutočnosti (a problémy), s ktorými sa stretávali pri čítaní Písma (NZ i SZ).

¹ Paradigmou sa rozumie istý modus, spôsob života, t.j. myslenia a správania sa (v určitom období alebo v určitej skupine ľudí).

² Touto témou sa zaoberám vo viacerých svojich knihách, najmä však vo „Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov“ a „Fakty a úvahy O VIERE KREŠTANOV...“

Okrem spisov, ktoré boli kanonizované, máme mnohé iné (z tzv. apoštolskej doby, z doby apologetov, cirkevných otcov atď.). V tom čase vznikali aj základné dogmy kresťanstva. Spomínaní myslitelia (boli to zväčša teológovia alebo filozofi, niektorí boli pôvodom pohania) sa pokúšali skutočnosť, na ktoré narazili pri štúdiu Písma „spracovať“ prostriedkami (nástrojmi), ktoré mali k dispozícii a ktoré dôverne poznali (bola to predovšetkým grécka filozofia a mýty; jedno i druhé bolo, pravdaže, pohanské). Medzi ich metódy práce patrila hlavne kompilácia a „zosúladovanie“ učenia nového náboženského hnutia so „starou múdrosťou“; výsledkom ich práce tak nemohlo byť nič iné (aspoň vo väčšine prípadov) ako synkretické alebo gnostické spisy, často veľmi rozporné; a tak nastal „boj o pravdu“. Niektoré názory boli odmietnuté, ich autori exkomunikovaní, iné sa presadili rôznymi (často mocenskými) prostriedkami. Tak vznikalo a vyvíjalo sa „inovované“ (a v porovnaní s apoštolskou dobou pomerne komplikované) „učenie cirkvi“, ktoré bolo v stručnej („koncentrovanej“) podobe vyjadrené v tzv. dogmách.

Už samotné poznanie histórie vzniku dogiem (nehovoriac o ich obsahu, ktorý má často veľmi ďaleko k biblickej zvesti) nás plne oprávňuje k tomu, aby sme ich nepokladali za záväzné pre nás; veď my pracujeme s úplne odlišnými nástrojmi, hoci základ (Písmo, Biblia) je rovnaký. Ak by sme sa napriek týmto odlišnostiam pokúšali staroveké filozoficko-teologické výtvary (dogmy) inkorporovať do tela dnešnej vierouky, nemôže to dopadnúť inak ako zle. Nielen to odradzuje mnohých, ktorí stoja mimo cirkvi, od toho, aby sa vôbec o kresťanstvo zaujíмали, ale pôsobí to deštruktívne aj na tých, čo v cirkvi sú. (Nie je to hlavná príčina známej skutočnosti, že cirkvi, ba kresťanstvo vôbec veľmi rýchlo stráca svoje „pozície“ vo svete?).

C. Písmo je základom vierouky, ale iba za predpokladu, že 1. pri jeho výklade rešpektujeme zásady hermeneutiky, 2. akceptujeme skutočnosť, že jednotlivé časti Písma (SZ i NZ) majú rôznu dignitu¹ a 3. pri interpretácii jednotlivých textov SZ i NZ prihliadame na kontext s inými biblickými textami.

Čo znamená uplatnenie týchto zásad v praxi?

Aj keď akceptujeme zásadu „sola Scriptura“, neznamená to, že všetko, čo prečítame, máme brať doslovne, bez ohľadu na súvislosti, na to, čo o tejto veci hovorí Biblia na iných miestach, a bez toho, aby sme vzali do úvahy kedy, kým, za akých okolností bola príslušná časť Písma napísaná, a konečne aký význam mali v danej dobe a prostredí jednotlivé slová, výrazy, metafory atď.² Ak toto nebudeme brať do úvahy, nemusíme vôbec porozumieť textu, alebo (čo je ešte horšie) môžeme dospieť pri našej interpretácii Písma k záverom, ktoré sú v rozpore s „duchom Písma“ (s tým, čo je nosným obsahom jeho zvesti), a to napriek zdaniu, že postupujeme podľa zásady sola Scriptura. (V skutočnosti totiž pracujeme metódou „vlastných predstáv a nevedomosti“).

Príklad: epištola Židom (Hebrejom)

Ona ako jediná v celej NZ zaraďuje Ježišovu smrť medzi kultické kategórie Starého Zákona. Musíme však vedieť v akých podmienkach a pre koho bol tento text napísaný. Bol určený tým Židom, ktorí boli naučení uvažovať iba v takých kategóriách (inak to nedokázali, napriek niektorým biblickým textom, ktoré menili pohľad na obeť).³ Pisateľ chcel urobiť kresťanstvo prijateľným aj pre túto kategóriu potenciálnych konvertitov ku kresťanstvu spomedzi „konzervatívnych Židov“. Celá táto epištola je vlastne metaforou, ktorá týchto Židov,

¹ *Hermeneutika* je veda o interpretácii starých textov. *Dignita* znamená vlastne „hodnosť“ (lat. dignitas = dôstojnosť, vážnosť), tu má význam „dôležitosť“ (hodnota).

² Podrobne o týchto veciach píšeme v knihách „Fakty a úvahy o viere kresťanov“ a „Poznanie... – otázka života a smrti“)

³ V prvej časti tejto publikácie som niektoré z týchto textov citoval (ide napr. o Ž 50, 13-15; 106, 33-38; Mi 6, 6-8).

zvyknutých na istú interpretáciu Zákona, mala „preorientovať“ na iné uvažovanie. (Čo mohlo byť jednou z príčin veľkých ťažkostí pri „kanonizovaní“ tejto časti NZ).¹

Nám už „chrámové obete“ a „prelievanie krvi“ nič nehovorí; pravdaže, s výnimkou konfesií, ktoré aj v súčasnosti vo svojich „chrámoch“ „prinášajú obety“, hoci podľa Ježiša Krista *chrám má byť miestom modlitieb (Mt 21,12n a i.)*, a nie miestom obetí (a s obeťami spojených činností; predavači, ktorých Ježiš vyhnal z chrámu, predávali obetné zvieratá).²

Obete kresťanov

Z toho, čo bolo napísané vyššie (v súvislosti s epistolou Hebrejom) však vôbec nevyplýva, že kresťanstvo má/môže byť bez obetí. Ibaže obete majú byť chápané oveľa širšie a nemusia byť spájané s chrámom. Väčšinou pri nich nejde o smrť (zvieratá ani človeka). Ale aj ak obeť človeka vyústí do smrti, je potvrdením jeho života (netreba jej pripisovať iný význam, napr. kultický). To platí aj o obeti Ježiša.

Obeť vo všeobecnosti možno definovať ako vyjadrenie submisívneho vzťahu obetníka voči Bohu, a to na znamenie vďačnosti, oddanosti, alebo ako prejav vlastnej nedostatočnosti vzhľadom na nároky, ktoré Boh (božstvo) na človeka kladie. Obeť je vždy nejakou ujmou (vzdaním sa niečoho cenného, v krajnom prípade i vlastného života). Inými slovami „obeť je bohoslužba, ktorá človeka niečo stojí“ (teda nie napr. nejaké „zapálenie sviečky“ alebo manipulácia s obľátkou a vínom).

„...bratia... vydávajte svoje telá ako živú svätú, Bohu príjemnú obeť, ako vašu duchovnú službu Bohu.“ (R 12,1). Inými slovami: Obetujte svoje životy službe Bohu.³ Je jasné, že tu ide o duchovnú obeť, ale v extrémnych situáciách môže ísť aj o doslovné obetovanie života (podstúpenie smrti pre túto službu Bohu).

Ešte raz epistola Židom (Hebrejom) – ďalší odstrašujúci príklad „manipulácie s Písmom“ („znásilňovania“, prekrúcania, deformovania starozmluvných textov tak, aby vyhovovali zámeru novozmluvného exegéta):

Hb 1,8-12. Táto časť listu Hebrejom (Židom) býva neraz uvádzaná ako „dôkaz“ Ježišovho božstva: Boh tu údajne „nazýva“ svojho Syna Bohom a vzdáva mu počty prináležiace jedine Bohu.

Tak, ako je to vlastne? Ide tu o odvolávky na SZ, najmä žalmy, pričom pri ich parafrázovaní sú urobené isté „menšie úpravy“, predovšetkým je zamenený autor a adresát príslušných výrokov. Porovnávajme:

Hb 1,8-9: *Tvoj trón, Bože, je na veky vekov a žezlo tvojho práva je žezlom tvojho kráľovstva. Zaľúbil si sa do spravodlivosti a znenávidel si neprávosť, preto ťa Boh, tvoj Boh, pomazal olejom plesania nad tvojich druhov.*

Tieto slová, prevzaté zo 45. žalmy, údajne adresuje Boh–Otec svojmu Synovi, pričom ho oslovuje „Bože“. Ako znie pôvodný text? Čítajme:

Ž 45,7-8: *Tvoj trón je trón od Boha na večné veky a žezlo tvojho kráľovstva je žezlom práva. Miluješ spravodlivosť a nenávidíš bezbožnosť, preto ťa hojnejšie pomazal Boh, tvoj Boh, olejom radosti ako tvojich druhov.*

¹ Kto pozná históriu cirkvi, vie, že práve okolo tejto epistoly (a o Jánovom Zjavení) bolo najviac sporov pri kodifikácii (kanonizácii) Novej zmluvy (bola do kánonu nakoniec síce zaradená, ale až po tuhých „bojoch“). Okrem spomenutej okolnosti mohla byť príčinou týchto „kanonizačných problémov“ aj okolnosť, že nie je známy autor tohto listu. Jednou z podmienok prijatia do kánonu totiž bolo, že autorom spisu musí byť (priamy) Ježišov apoštol. Nakoniec sa autorstvo epistoly Hebrejom pripísalo Pavlovi (hoci sa vie celkom iste, že on ju napísať nemohol).

² V súvislosti s „teológiou epistoly Hebrejom“ o obeti Krista treba ešte pripomenúť, že náš Boh (JHVH – Boh Židov i kresťanov) nevyžaduje ľudské (či dokonca „božské“?) obete (ako pohanské božstva, napr. Moloch, Baal), naopak, ostro ich odsudzuje tieto praktiky (Ž 106, 32. 37; Jer 7,30-31; 3M 18,21 a i.).

³ Slovo „bohoslužba“ by malo byť chápané v zmysle takejto „služby Bohu“, a nie ako to obyčajne býva (napr. ako účasť, zväčša pasívna, pri nejakých kultických úkonoch).

V liste Hebrejom došlo teda k „malej úprave“ – vlastne k dvom: (1.) slovo Boh, ktoré je v origináli (v žalme) v genitíve, bolo tu dané do vokatívu a (2.) bol zmenený autor a i adresát oslavných slov. Povedzme to zrozumiteľnejšie: v pôvodnom starozmluvnom texte nie je oslovenie („Bože“), ale konštatovanie, že „trón je od Boha“. Koho trón? „Tvoj“, t.j. Dávidov. Autorom slov žalmu, ktorý oslavuje svojho pána, kráľa (viď verš 2.) Dávida, je totiž niektorý z tzv. Kórachovcov (viď 1. verš tohto žalmu), potomkov Kóracha, ktorí žili na Dávidovom dvore a zastávali tam rôzne funkcie; okrem iného bol z nich organizovaný zbor spevákov, ktorí mali „v náplni práce“ ospevovať svojho pána, kráľa Dávida. Slová Kórachovca oslavujúce Dávida sú však v Liste Hebrejom vložené do úst samotného, jediného a všemohúceho Boha, ktorý tu údajne oslavuje svojho Syna a oslovuje ho pri tom „Bože!“

Hb 1,10-12: Ty, Pane, na začiatku si založil zem a nebesá sú dielom tvojich rúk. Ony sa pomínú, ale ty zostávaš; a všetci zostarnú ako odev, a zvinieš ich ako plášť, ako šat, a zmenia sa. Ty si však ten istý a tvoje roky nikdy neprestanú.

Tieto slová, ktoré sú veľkolepou oslavou Stvoriteľa, údajne (podľa Hb) hovorí Boh–Otec, Stvoriteľ, svojmu Synovi. Nalistujte si, prosím, *žalm číslo 102*, a zistíte, že ide fakticky o doslovnú reprodukciu jeho *veršov 26–28*, ale tiež zistíte (čo je mimoriadne závažné), že ide o „*modlitbu biedneho, keď je zúfalý a vylievá si žiaľ pred Hospodinom.*“ (*Ž 102,1*). Ide teda opäť o zámenu autora i adresáta (podmetu a predmetu, subjektu a objektu) v tomto texte: tento raz na miesto zúfaleho, biedneho človeka je postavený všemohúci Boh, zatiaľ čo Hospodin (všemohúci JHVH, Boh–Otec) je nahradený Jeho Synom.¹

Ďalším príkladom môže byť výklad prorociev.

Pri prospektívnom i retrospektívnom výklade prorociev musíme byť mimoriadne opatrní. Všetky totiž obsahujú mnoho metafor, ktoré je možné rôzne interpretovať.² Naplnenie niektorých prorociev sa navyše môže realizovať v niekoľkých „plánoch“ (horizontoch), tzn. týkajú sa bližšej, a súčasne vzdialenej budúcnosti. To nás však neopravňuje k tomu, aby sme si ich ľubovoľne pozmeňovali („aktualizovali“), čiže aby sme s nimi zachádzali tak, ako nám to momentálne vyhovuje. Predovšetkým ani tu (ako vo vyššie opísanom príklade) nemožno napr. svojvoľne zamieňať podmet a predmet (resp. subjekt a objekt) v starozmluvnom biblickom texte; a ak už k tomu pristúpime, nesmieme prekročiť isté (neprekročiteľné) hranice: ak sa napr. proroctvo týka príbehu národa, možno ho (niekedy) aplikovať na ľudstvo ako celok, ale nie na príbeh jednotlivca.³ (A práve toto sa pri christologickej interpretácii starozmluvných prorociev stáva dosť často).

„Konzervatívci“ (oni sami seba nazývajú obyčajne „ortodoxní“) často kritizujú tzv. „liberálov“ za prílišnú voľnosť pri interpretácii Písma; v skutočnosti sú však práve oni (resp. tvorcovia dogiem, ktorých sa „ortodoxní“ křčovito držia) v tejto veci oveľa svojvoľnejší.

¹ Odvolávanie sa pri obhajovaní rôznych dogiem na Písmo a na zásadu *sola Scriptura*, a pritom citovanie takých textov, aké sme tu uviedli (z epištoly Hebrejom), t.j. textov, ktoré sú flagrantným popretím tejto zásady (hoci ich tiež možno nájsť v Biblii), je – mierne povedané – dôkazom veľkej nedôslednosti dotyčného *exegéta* (dogiem).

² Okrem toho pri retrospektívnom výklade prorocstva je nebezpečenstvo, že sa vyberie iba jeho časť (bez súvislostí), alebo sa použije umelá kompilácia malých častí viacerých prorociev, čím sa pôvodný zmysel pôvodných prorociev úplne prekrúti, zdeformuje. S takýmito eskamotérskymi kúskami teológov (minulých i súčasných) sa možno stretnúť veľmi často.

³ Ako to myslím? Nepokladám za chybu, ak sa napr. výraz „*služobník Boží*“ (v hebr. orig. *ebed JHVH* – doslovne *otrok Jahveho*) použije na označenie človeka, pretože tento výraz v podstate znamenal „ten, kto uctieva Jahveho (t.j. Boha Izraela)“. Horšie je, ak sa príbeh „*služobníka Božieho* – Izraela“ (*Iz 42,1-3*) zamieňa s príbehom „*služobníka Božieho* – Ježiša“.

SOLUS CHRISTUS – TOTUS CHRISTUS

Autor: M. B. Benjan

Vydanie prvé, 2008:

Vydali a vytlačili: BRATIA SABOVCI, s.r.o., Zvolen

nákladom MB.KB, Sliač

ISBN: 978-80-89241-23-1

Vydanie druhé, 2016:

V elektronickej forme vydal: MB.KB, Sliač, str. 34

Knihy MBKB

MBKB (MB.KNĹHNY-BENĹJAN) ponúka knihy s duchovnou a s medicínskou tematikou:

- 1. ATEIZMUS – TEIZMUS – KREŠĹANSTVO** (A5, 150 strán): Kniha sa skladá zo štyroch častí: I. NEVEREC-TVO a VIERA (o kresťanskej viere i „viere“ nevercov), II. VIERA a KREŠĹANSTVO (nie každý kto „verí“ je kresťanom; o ceste k viere, zdolávaní pochybností a iných prekážok), III. KREŠĹANSTVO a ŽIVOT (dôležité otázky kresťanstva vo vierouke i v praxi), IV. ZMYSEL a CIEĹ ŽIVOTA.
- 2. ÚVAHY – podnety na zamyslenie pre veriacich i „neveriacich“** (A5, 92 strán): O vzťahu vedy a viery, o podstate viery kresťanov; o zdraví i chorobe; o pomoci ľuďom na pomoc odkázaným a o iných dôležitých otázkach; + vyše 60 duchovných „mini“ úvah („kvapieč“).
- 3. BYĹ KREŠĹANOM – prečo a ako?** (formát 10 x 20 cm, 30 strán): evanjelizačná brožúra.
- 4. MOJE KRÉDO** – v čo, komu a prečo verím (A5, 87 strán): Nie je to iba osobné vyznanie autora, ale aj pohľad na krédo (vyznanie) kresťana vo svetle (iba) Božieho slova.
- 5. POZNANIE... – otázka života a smrti** (1. vydanie: A 5, 93 strán; 2. vydanie: A5, 186 strán): Poznanie Boha a Jeho Syna je podmienkou i známkou spásy, t.j. získania večného života (podľa J 17,3). Sú tie poznania, ktoré ponúkajú vierouky rôznych cirkví, tým naozajstným, pravým poznaním? Cesta k prameňu (poznania) smeruje proti prúdu (tradiícii, konvencií a dogiem).
- 6. »NOVÝ VEK« alebo KONIEC TOHTO (»STARÉHO«) VEKU?** (A5, 70 strán): Hnutie New Age – nepriateľ kresťanstva; čo mali s ním spoločné nacizmus a komunizmus? Za čím všetkým sa skrýva toto hnutie? (Ezo-terika, východné kulty, tzv. alternatívna medicína, globalizmus a i.). Aký je pohľad kresťanov na tieto otázky? Ideológia evolucionistov (darwinistov) a jej „hlinené nohy“. Niečo o érach, letopočtoch, kalendároch.
- 7. L. N. TOLSTOJ a jeho životné otázky – VIERA a UMENIE** (A5, 125 strán): Skica portrétu Tolstého – mysliteľa, reformátora, človeka-génia – a ukážky z diel posledného obdobia jeho života; čitateľ bude možno prekvapený ich aktuálnosťou – aj dnes, po zhruba sto rokoch od ich napísania.
- 8. FAKTY a ÚVAHY O ŽIVOTE ...** (A5, 108 strán): Pohľad na život, na jeho rôzne stránky, z aspektu biologického i duchovného. Kniha obsahuje VELA FAKTOV o pozoruhodnostiach života (o divoch živej prírody), o pôvode života (o spore: evolúcia verus kreácia), o podobách života (o jeho troch úrovniach: vegetatívnej, animálnej a duchovnej), o „problémoch života“ (o chorobách, ale i o uzdravovaní a ošetrovaní) a NIEKOLKÓ ÚVAH o poslaní života (o jeho zmysle a ciele) i niečo o pokračovaní života (ako je to s reinkarnáciou, atanáziou a anastáziou).
- 9. FAKTY a ÚVAHY O VIERE (a niektorých problémoch) KREŠĹANOV** (A5, 308 strán). Zborník statí. Kniha je rozdelená na tri časti: I. VIERA: Úvodná časť je akousi „prvoukou vierouky“; ďalej tu čitateľ nájde „netradičnú“ exegézu vybraných častí Písma a poznámky (opäť „netradičné,“) k niektorým dôležitým teologickým otázkam (vrátane eschatológie). II. KREŠĹANIA a svet (a „svet v kresťanoch“): O tom, ako sa kresťania vyrovnávajú s *problémami* z konfrontácie so svetom. III. CIRKEV, cirkev i náboženstvo: O *Cirkvi Kristovej* i o „cirkvách svetských“, ale tiež o *nekresťanských náboženstvách* a o *synkretických či novopohanských kultoch*. Sú tu aj state o *globalizácii* – politicko-ekonomicko-vojenskej i nábožensko-ideologickej (t.j. o *synkretických* tendenciách globalistov, skrývajúcich sa niekedy za populárny – a často zneužívaný – „ekumenizmus“). Čo o tom všetkom hovoria biblické procvorty?
- 10. LISTY CIRKVI** (A5, 22 strán). V prvej časti je uverejnená polemika medzi „kresťanskými evolucionistami“ a „kreacionistom“, ktorá prebehla v r. 2002-2003 na stránkach časopisu ECAV Cirkevné listy; v druhej časti (Listy) sú kritické pripomienky autora k postojom niektorých cirkevných činiteľov k otázkam „ekumenizmu“ (synkretizmu) a evolucionizmu.
- 11. Viera ateistov a synkretistov VERZUS viera kresťanov** (A5, 96 strán). Kniha sa zaoberá veľkým svetotázorovým sporom a ponúka odpovede na výhrady (obvinenia) „kritikov“ (nepriateľov) kresťanskej viery; je rozdelená na štyri časti: I. STVORIL NÁS BOH, ČI EVOLÚCIA? II. KONÁ BOH VO SVETE? (O zázrakoch, o prítomnosti zla a utrpenia vo svete, o „nových ľuďoch“); III. ČÍM JE BIBLIA? (O vierohodnosti Biblie, o jej pôvode a význame); IV. KÝM BOL JEŽIŠ? Bol Kristom? ČÍM JE KRISTUS? Je jedinou cestou k Bohu?
- 12. Adolf von Harnack: DEJINY DOGMY** (A5, 244 strán). Prvé vydanie slovenského prekladu knihy, ktorá patrí ku „klasike“ svetovej teologickej literatúry. Autor, svetoznámy nemecký teológ, veľmi prehľadne a pôsobivo opisuje dejiny dogmy – mohli by sme aj povedať: **vývoj kresťanského myslenia** – od apoštolskej doby až po 16. stor., kedy sa – podľa autora – vývoj dogmy končí, a to trojakým spôsobom: v potridentskom katolí-

cizme, v socinianizme a v evanjelickej reformácii. Kniha veľmi presvedčivo a pôsobivo ukazuje ako sa pôvodne jasné a jednoduché evanjelium postupne deformovalo a zatemňovalo pohanskou filozofiou, ako bola evanjeliová sloboda udusená cirkevným zákonníctvom, ako všetko nakoniec skostnatelo v rigidných, nemenných dogmách, ktoré sú často od pravého, biblického evanjelia veľmi vzdialené.

13. KULTÚRA ZÁPADU v agónii – O cestách európskeho umenia a estetiky od renesancie až po ich exitus a o západnej civilizácii vo svetle biblických prorociev. (A5, 200 strán; obrazová príloha na kriedovom papieri obsahuje 307 reprodukcii od 121 umelcov).

1. **Áké boli cesty európskeho umenia a myslenia?** Áké premeny postihli filozofické názory a umelecké štýly za posledné poltisícročie (od talianskeho quattrocenta po „modernizmus“ 20. storočia)? – 2. **Čo je a aký je humanizmus?** K čomu viedol priamo a čo spôsobil nepriamo (rôzne reakcie na humanizmus a ich dôsledky)? – 3. **Čo je a aké je umenie?** Čo o tom hovoria kresťanskí myslitelia a čo tvrdia ateistickí estetici (filozofi a umelci)? – 4. **Čo je a aká je naša civilizácia?** A aké sú jej výhľady pri prevratne sa rozvíjajúcej technike a súčasne prudko upadajúcej kultúre (estetike a etike)?

Odpovede na tieto (i viaceré iné) otázky hľadá autor tejto knihy. Prítom vychádza: – a.) zo vzájomnej konfrontácie názorov najvplyvnejších mysliteľov a umelcov rôznych svetonázorov a filozofických, resp. umeleckých smerov, – b.) zo vzájomnej konfrontácie diel umelcov svetového mena za obdobie vrcholnej renesancie až po nástup „modernizmu“ na konci devätnásteho a v prvej polovici 20. storočia, – c.) z konfrontácie faktov (historických i súčasných udalostí a spoločenských javov) s biblickými textami.

Kniha má päť častí a pomerne obsiahly prólóg a epilóg. V časti I. – IV. autor sprevádza čitateľa po najvýznamnejších centrách svetového umenia obdobia od 15. do 20. storočia. V časti V., nazvanej „Ako ďalej“, sú úvahy o „prognoze“ (ďalšom vývoji) umenia a západnej kultúry vôbec. Prólóg obsahuje stručný náčrt filozofických názorov od počiatku humanizmu po existencializmus a Epilóg pohľad na niektoré významné udalosti a spoločenské javy súčasného sveta cez prizmu biblických prorociev.

14. Kamienky z mozaiky ANTROPOLÓGIE (darvinizmus, biblická antropológia, „dynamológia“) (A5, 128 str.) Biológia, teológia (presnejšie biblická zvesť) a fyzika poskytujú tri rôzne pohľady, resp. pohľady z troch rozličných strán (uhlov pohľadu) na vysokú „horu poznania“ života. Syntéza týchto troch pohľadov prispieva k nájdeniu najšchodnejšej trasy výstupu na túto neprebádanú (a celkom iste ani úplne neprebádateľnú) horu. Okrem toho pomáha odhaliť mnohé súvislosti, ktoré sú nielen poučné, užitočné, ale aj udivujúce, nádherné.

Autor tu podáva náčrt najzákladnejších faktov, videných zo spomínaných troch pohľadov.

15. PRÍBEHY a PRISTAVENIA (s prídavkami) (A5, 76 str.) Kniha s tromi malými (nie „akčnými“, ale ani nie „banálnymi“) príbehmi je určená tým, ktorí sa dokážu zamýšľať nad tým, čo prečítajú, ale aj nad tým, čo prežívajú (nad svojimi vlastnými „príbehmi“ – je skrátka určená tým, „ktorí sa dokážu pristaviť“.

16. SOLUS CHRISTUS – TOTUS CHRISTUS (A5, 28 strán).

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie. Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ). Ak však hovoríme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom a Pánom.

To, čo bolo v priebehu času pridané k „solus“ (Christus), treba odstrániť; a to, čo bolo odstránené z „totus“ (Christus), treba k nemu opäť pridať! A to aj vtedy, ak by prítom malo ísť o revíziu starých kultov a dogiem.

17. Malý príspevok... ..k... .. SEMPER REFORMANDA (A5, 400 strán).

V knihe sa píše o Božom **Svetle** (čo ním je), o Božom **Slove** (ako mu rozumieť), o Božom **Zákone** (aká je jeho záväznosť), o **Bohu** (aký je), o **Ježišovi** z Nazaretu (kým je), o **viere** kresťanov (aká má byť), o **živote** (odkiaľ je a kam smeruje). Odpovede na najzákladnejšie otázky kresťanov autor nehľadá v starovekých alebo súčasných teologických, filozofických a prírodovedeckých, faktami nepodložených špekuláciách, z ktorých epigóni ich autorov urobili „nemenné a záväzné dogmy“, ale v Božom Slove, ktoré jediné je tým pravým Svetlom, t.j. základom ozajstného poznania. Okrem toho kniha obsahuje tri **prílohy**: päť kníh „Nového Zákona“, pretlmočených do súčasného jazyka, jednu kapitolu z Harnackových Dejin dogmy a polemiku s antinomiánom Reisingerom.

18. STARNUTIE a STAROBA (2. vyd. A5, 44 strán).

O fyziológii starnutia a o problémoch (telesných, psychických i spoločenských) staroby. Dá sa staroba liečiť? A ak nie, čo sa s ňou dá robiť?

19. NEURÁLNA TERAPIA (podľa Hunekeovcov), čiže lokálne anestetiká v liečbe chronickej („patologickej“) bolesti a iných stavov, v ktorých etiopatogenéze hrá rozhodujúci úlohu neurovegetatívny systém. (A5, 160 str., 106 obr.)

V osemdesiatych rokoch 20. stor. bola v bývalom Československu oficiálne uznaná a uvedená do praxe nová liečebná metóda – neurálna terapia. Bola založená **Komisia pre neurálnu terapiu pri Slovenskej fyziatrickej spoločnosti** (predsedom Komisie bol autor tejto knihy).

Neurálna terapia síce používa lokálne anestetiká, no **nie je lokálnou anestéziou**. Lokálna anestézia trvá 30 – 60 minút, **účinkom neurálnej terapie však pretrváva dni, týždne, mesiace, roky, poprípade je trvalý**; niekedy dôjde k náhlemu vymiznutiu všetkých prejavov chronického ochorenia („sekundový fenomén“) už po jedinej injekcii.

Účinkom a bezpečnosť neurálnej terapie sú závislé nielen od jej správneho indikovania, od pozorného zhodnotenia klinického stavu pacienta, ale aj, ba najmä, od precíznosti vykonania liečby – teda **od toho, či sú injekcie** (niektoré z nich sú pomerne „neobvyklé“) **aplikované lege artis (t.j. presne a bezpečne)**. Táto veľmi účinná, finančne nenáročná liečebná metóda je dostupná prakticky každému lekárovi. Bez „sprievodcu“ by to však bolo ťažko možné. Takým sprievodcom môže byť táto kniha: lekárovi by mala poskytnúť jednak potrebné **teoretické základy neurálnej terapie**, a jednak sa stať jeho „manuálom“ – **praktickým návodom** a radcom, ktorý by mu pomohol dosiahnuť vyššie spomínanú nevyhnutnú presnosť a bezpečnosť; k tomu má pomôcť **podrobný opis všetkých základných postupov** a viac ako stovka **obrázkov**.

20. Problémy pri liečení a pri liečení sa pre chyby a omyly lekárov a pacientov... (A5, 128 strán)

Je neuveriteľné, koľko chýb a omylov sa vyskytuje v najdôležitejšej oblasti medicíny – pri liečení chorých. Chýb a omylov sa dopúšťa každý; dopúšťajú sa ich teda aj lekári (pri liečení svojich pacientov), a pochopiteľne, ešte častejšie sa ich dopúšťajú pacienti. Samozrejme, že potom musia prísť problémy, raz menej, inokedy viac závažné (predlžuje, predražuje, ale hlavne komplikuje sa liečba, ba v krajnom prípade dochádza i k ohrozeniu života). Príčin chýb a omylov môže byť veľa, napr. nedbalosť, podcenenie niektorých faktov, únava... no najčastejšou príčinou je **nevedomosť** (nedostatok informácií, alebo ich chybné „spracovanie“). Týka sa to ako liečiacich, tak i liečených. Autor upozorňuje na najčastejšie oblasti problémov (chýb a omylov), ktorými sú napr. už spomenutá informovanosť, voľba metódy a načasovania liečby, užívanie liekov, životopráva, ošetrovanie chorých a starých. Nezostáva však iba pri upozornení, resp. kritike, ale autor poskytuje informácie aj o riešení niektorých problémov, no tiež o fyziologických a patologických dejoch v organizme, ktoré by mohli pomôcť čitateľovi korigovať niektoré chybné názory a prístupy k liečbe.

21. Výber zo ZÁPISKOV chlapca, muža, starca (A5, 28 strán)

ZÁPISKY, z ktorých tento Výber pochádza sú stručným príbehom života jedného človeka; a to nielen opisom udalostí (intímnych, no i takých, ktoré hýbali svetom), ale tiež prebúdania sa citov i vášní, sú obrazom dozrievania chlapca v muža, a neskôr modulácie niektorých jeho predstáv, názorov a postojov. Tento Výber obsahuje práve tie časti Zápisok, kde sa píše o zápase troch „aktérov“ (o „trojdueli“ pudov, rozumu a morálky) vo vnútri človeka v rôznych obdobiach jeho života, a tiež o tom, „či o naplnení snov mladosti“ možno hovoriť aj vtedy, ak realita sa síce od nich diametrálne líši, ale „plody“, ktoré prináša sú vlastne „napodiv“ rovnaké, iba azda trochu „zrelšie“, než tie, ktoré boli obsahom snov mladosti.

22. Po najťažšom úseku cesty... kráčať s nami nielen **ALZHEIMER** (A5, 84 strán)

Táto kniha je viac ako autobiografia – je to takmer dokumentárny záznam, opis „*dlhého odchádzania*“ blízkej, milovanej osoby, a jej postupného menenia sa v priebehu šiestich rokov – od prvých príznakov choroby do definitívneho *odchodu*... Keďže autorom je lekár a obeťou choroby jeho manželka, v knihe sa striedajú odborné pasáže s vyslovené intímnyimi, poznatky lekára (skúsenosti i úvahy) o podstate choroby a možnostiach (či skôr nemožnostiach!) jej liečby s líčením problémov „opatrovateľa“ a neskúseného „muža v domácnosti“, a s emotívnym opisom menenia sa (psychického i fyzického) milovanej osoby, ktorá po päťdesiatich rokoch spoločného života definitívne *odchádza*. Opis priebehu choroby, najmä jej terminálnej fázy, je veľmi realistický, je to takmer „reportáž“. Tento opis však nie je jedinou témou knihy. V pozadí je tu aj *iný motív*. Je ním hľadanie odpovede na takú častú otázku mnohých ľudí: „*PREČO?*“ Aby však bolo možné odpovedať na túto otázku, je treba si vyjasniť mnohé iné: napríklad, *čo to je náhoda*, a *kedy už nemožno hovoriť o náhode*. A *ak nejde o náhodu, čo je to potom?* Práve „náhoda a zámer“ – a umeniu rozpoznávania jedného od druhého (treba zdôrazniť, že z pohľadu veriaceho človeka) je venovaná veľká časť knihy. Podľa skúseností autora totiž práve toto môže zásadne zmeniť postoje človeka: často potom dokáže napríklad vidieť aj v neprijemných a ťažkých zážitkoch zmysel..

23. Fakty a úvahy **O AUTORITE a POSLUŠNOSTI** (A5, 64 strán)

Treba o nich vedieť, pretože to ich absencia je hlavnou príčinou katastrofálnej morálnej krízy (a všetkého čo s ňou súvisí) súčasného sveta, najmä „civilizovaného a kultúrneho“ Západu.

24. **Základné CNOSTI, VLASTNOSTI a POVINNOSTI kresťanov.** (A5, 32 strán)

Kniha je určená (predovšetkým) kresťanom. Ak si kresťan, skús si odpovedať na tieto tri otázky: 1. Viem bezpečne, o čo by som sa mal v živote predovšetkým usilovať, a navždy si to uchovať? 2. Viem s určitosťou, akým by som mal byť v rôznych situáciách, ktoré život prináša? 3. Viem, čo by som nikdy nemal prestať konať, a to aj popri všetkých iných svojich prácach a povinnostiach?

● Ak toto nevieš, **čítaj**, aby si sa poučil – možno ti to pomôže nájsť ozajstný zmysel a neminúť hlavný cieľ života. ● Ak to vieš, a aj žiješ podľa toho, **čítaj**, aby si si to, čo je pre tvoj život najdôležitejšie, znova a znova pripomínal (lebo „opakovanie je matkou múdrosti“). ● No a ak to všetko vieš, ale nežiješ podľa toho, **čítaj**, aby si sa dozvedel, že tvoje ignorantsvo ti môže život nielen pokaziť (lebo ťa pripraví o to, čo je v ňom najdôležitejšie), ale ti ho môže aj úplne zničiť – pripraviť ťa oň.

25. **PREMENY (METANOIOÚZY) – človek môže byť ČLOVEK** (A5, 172 strán).

Kniha je o **ČLOVEKU** – o nás ľuďoch. O ktorých, o akých ľuďoch? Sme predsa ľudia rôzni. A práve o tej rôznosti sa tu píše: ako sa človek líši nielen od ostatnej živej prírody, ale aj od iných ľudí: tá naša rôznosť je prirodzená, no že môže byť aj zámerne ovplyvňovaná. To aký je človek, nemusí byť definitívne. Každý človek sa totiž môže zmeniť, pričom za svoju premenu (v pozitívnom i negatívnom smere) je zodpovedný vždy on sám (aj keď na jeho premene sa podieľa viacero vplyvov (síl vnútorných i vonkajších). Veľa pozomosti venuje autor práve opisu tých síl (pozitívnych i negatívnych, interných i externých), a tiež tomu, ako môžu ovplyvniť, no aj zásadne zmeniť život človeka. To sú tie **PREMENY**, o ktoré v knihe ide. Nie o premeny – metamorfózy tela (vzhľadu), ale o premeny vnútra človeka, jeho podstaty, mysle (*mysel* je grécky *nus*, premena mysle je *metanoia*; z toho „metanoioúzy“). Kniha je aj o **SVETE**, o jeho premenách (metamorfózach). Tiež o tom, „čo od sveta môžeme čakať“ – dobré i zlé... a ako sa od toho zlého chrániť.

26. **HLBINY a VÝŠINY v ŽIVOTE ČLOVEKA.** ZMYSEL a ZÁMER vo SVETE a v ŽIVOTE (i v UTRPENÍ) (A5, 160 str.)

„Čriepky z psychiatrie a psychológie“: t.j. niečo o „slávnych“ viedenských psychiatroch, ich školách, teóriách a metódach – najmä o V. E. Franklovi a jeho „logoterapii; „Kamienky z mozaiky noológie“: t.j. o myslí (voŮč) a duchu (νεύμα) človeka; „Vybrané kapitoly z autobiografie“: t.j. autentické príbehy zo života. Toto sú názvy a stručný obsah troch častí knihy. Prvé dve časti knihy by sa dali označiť aj ako „teoretické základy“, tretia vychádza viac z praxe, zo skúseností. Sú to v podstate „osobné svedectvá“ (niektoré príbehy by bolo možno nazvať aj lekárske terminom „kazuistiky“). Ide vlastne o konkrétne dôkazy, že o čom bolo písané „teoreticky“, to potvrdzuje aj „prax“: jednak potvrdzuje, že to funguje, ale tiež ukazuje, ako to funguje. V knihe je venované pomerne veľa miesta aj takým otázkam ako sú: Čo je to náhoda, osud, a čo zmysel, zámer, a akú úlohu hrajú v „hojdačke života“ – pri pádoch do hĺbin a vzletoch do výšiny? Aký význam pri tom má hľadanie zmyslu, porozumenie zámeru v rôznych životných situáciách, poznávanie hodnôt rôznych alternatív, a správnej voľby medzi nimi (aj ako sa napríklad týmto spôsobom vyrovnat' s utrpením)?

Knihy si môžete **objednať elektronickou poštou:**

e-mail: mb@knihy-benjan.sk

Podrobnejšie informácie o knihách, o ich cene, o zľavách a o spôsobe ich nákupu nájdete na webovej stránke: www.knihy-benjan.sk

Solus Christus a totus Christus

„Solus Christus“ (jedine Kristus) je jedna zo zásad protestantskej teológie. Znamená, že spásu môžeme získať iba prostredníctvom Krista (toto tvrdenie sa opiera o mnohé texty NZ, napr. *J 3,16; 14,6; 1Tim 2,5 a i.*).

Ak však hovoríme „prostredníctvom Krista“, máme mať na mysli „celého Krista“ (totus Christus), nie iba jediný jeho čin, alebo jednu stránku jeho života (či dokonca len jeho smrť). Totus Christus – to sú všetky stránky a úseky príbehu Ježiša Nazaretského, ktorý ako syn človeka sa stal synom Božím, Kristom a Pánom (a to na základe Božieho vyvolenia, povolania, čiže Božieho pomazania). *Celý Kristus* – to znamená *historický Kristus* (základ nášho poznania charakteru a služby pravého Božieho svedka), *súčasný Kristus* (naš vzor a vodca – hlava Cirkvi) i *eschatologický Kristus* (naša nádej).

To, čo bolo v priebehu času pridané k „*solus*“ (*Christus*), treba odstrániť; a to, čo bolo odstránené z „*totus*“ (*Christus*), treba k nemu opäť pridať (vrátiť)! A to aj vtedy, ak by pritom malo ísť o revíziu starých kultov a dogiem.